

Potrebnosti nam vztrajnost in borbenost

Bolj kot kdajkoli v zadnjih dvajsetih letih potrebuje naš človek prav sedaj — ob „dokončni izpolnitvi“ člena 7 avstrijske državne pogodbe, kakor uradno imenujejo sedanjo rešitev — veliko moč vztrajnosti in borbenosti, predvsem pa zavest, da stojijo za njim ne glede na to, kje na dvojezičnem ozemlju živi, solidarno vsi koroški Slovenci, veliki del demokratičnih sil v Avstriji in država matičnega naroda.

Človek, ki zna kritično in samostojno presojeti, se lahko zmože verjeti, da so merodajni avstrijski politiki postali očeje tako nemogoče spake, kot je takojmenovani zakon o narodnih skupinah. Za mnoge koroške Slovence pomeni ta zakon občutno poslabšanje in zožitev že doslej zelo skromnih manjšinskih pravic. Zakon ustvarja najmanj osem kategorij koroških Slovencev: od takih, ki jih pravno gledano sploh ni več, ker nimajo nobenih pravic, preko takih, za katere pomeni zakon občutno zožitev dosedanjih pravic (krizec primer je škocijani), pa do tistih, ki jih je zakon postavil v rezervate za Slovence.

Bolj ko ta zakon študiramo in ga skušamo gledati z najlepše strani, bolj nam mora postati jasno, da je način, kako je prišlo do te rešitve, povsem nemogoč. Po večletnem zavračanju pogajanj med predstavništvom koroških Slovencev ter vlado in strankami so merodajni politični faktorji v trenutku, ko je bil za nas sprejemljiv kompromis zelo blizu, abruptno prekinili pogajanja in se šli pogajati s predstavništvom „Heimatländern“. Zaključna scena te politične tragikomedije je bila ta, da je FPÖ po večurnem pogovoru s KHD celo vrsto dvojezičnih občin „proglasila“ za obojezične, to je nemške (med njimi tudi škocijani) in to odločitev postavila kot dokončno in edino sprejemljivo v koroško in avstrijsko javnost; obe veliki stranki SPÖ in ÖVP sta ta FPÖ-KHD-jevski ultimatum sprejeli in osvojili.

Ta pristni produkt koroške politike prodajajo sedaj kot sprejemljiv kompromis, zakon o narodnih skupinah pa ob vseh manjšinskih in mednarodnopravnih napakah in pomanjkljivostih (neupoštevanje predlogov in stališč neposredno prizadejanih — koroških Slovencev; kritični 25 %, ki je v nasprotju s členom 7 itd.) hvalijo kot najboljšo rešitev v Evropi in na svetu. Nekateri avstrijski politiki, ki so ta zakon pripravljali, ga interpretirali in zanj glasovali ter se v polni meri zavedajo, da pomeni očitno kršitev državne pogodbe, pa se celo upajo izgovarjati, da bi sami bili za boljšo rešitev, toda uklenili so se morali „realitetam“...

Ob takih meri zlaganosti in političnega oportunitizma nam mora biti jasno, kaj se godi:

Zakon o narodnih skupinah, ki je enostranska kršitev državne pogodbe, česar se odgovorni politiki prav dobro zavedajo, bode v prihodnjih mesecih in letih kljub temu skušali prikazovati in vsiljevati kot „rešitev“, ne da bi pri tem izbrali sredstva, kajti branili bodo predvsem lastno kožo. Da je ta dokončna izpolnitev člena 7, da je politični kompromis, da je to prvi korak, da so tisti, ki so proti, slabši koroški in Avstrijci, da bi zakon lahko bil boljši, da so Slovenci ekstremisti, da predstavnik slovenskih organizacij med ljudstvom nimajo zaslombe in drugo — vse to so argumenti, ki so vsak posebej namenjeni določenim poslušalcem in političnim silam znotraj in zunaj Avstrije.

Za nas koroške Slovence pa zakon pomeni diktat posebnosti. In le kot takega ga moramo videti.

Naši ljudje, predvsem v tistih krajih, kjer so jih „odpisali“, morajo danes imeti občutek, da stoji za njimi vse naše ljudstvo. Če hočemo doseči, da se bo slovenska narodna manjšina na Koroškem lahko razvijala v enakopravnih pogojih z večinskimi narodom, potem bomo morali vlado prisiliti, da bo sedanji zakon bistveno spremenila ali ga v celoti umaknila. Za dosego tega cilja pa bomo morali voditi dolg in vztrajen boj na celotnem dvojezičnem ozemlju, ki je avstrijski vlad dobro znan. Na eni strani bomo morali demonstrativno nastopiti proti krivičnemu zakonu, na drugi strani pa naravno delati na celotnem našem ozemlju in temeljito opravljati tisto drobno delo, brez katerega dolgoročno ne gre.

V tem boju bomo morali znati združiti v akciji vse narodno zavedne sile. Edino v skupnem, konstruktivnem in načrtnem vodenju akcij je ključ za dosego cilja. Akcijska enotnost pa pomeni tudi in predvsem upoštevanje mnenja akcijskega partnerja. Vsako prenapetost in nepremišljeno postavljane ozkih ograj okoli lastnih pogledov in nazorov grozi in onemogoča akcijsko enotnost.

Pred nami so važne, dolgoročne in težke odločitve, med njimi tudi take, ki so življenjsko pomembne za naš narod. Te odločitve bomo morali sprejemati tako, da bomo z njimi vsi koroški Slovenci. Prati poskusom vnašanja neupanja in proti političnim špekulacijam, bodisi od zunaj ali od znotraj, pa se bo treba odločno in pravečasno upreti. Pri tem se moramo vsi brez izjeme zavedati visoke moralno-politične odgovornosti, ki jo nismo pred zgodovino in pred slovenskim narodom na Koroškem.

Če bomo vodili borbo na podlagi široke demokratične akcijske enotnosti, potem smo lahko prepričani, da bomo tudi dosegli uspeh. Še tako borbo bomo tudi avstrijsko vlado znotraj države in v mednarodnem okviru prisilili, da bo sedanji krivični in povsem nesprejemljivi zakon zamenjala z rešitvijo, ki bo odgovarjala črki in duhu državne pogodbe; tako rešitev pa bo uspela doseči le v enakopravnih pogojih med pristojno vlado in prizadeto manjšino.

Feliks Wieser

Tak odgovor nas ne more zadovoljiti

Na skupno vlogo z dne 22. junija 1977, v kateri sta Zveza slovenskih organizacij na Koroškem in Narodni svet koroških Slovencev podrobno in izčrpno zavzela stališče do zadnjih odredb k zakonu o narodnih skupinah, sta osrednji slovenski organizaciji zdaj prejeli pismo zveznega kanclerja dr. Kreiskega. Vendar nas „odgovor“, ki je datiran s 13. julijem 1977 in opremljen s številko 600 308/10-VI/1/77, ne more zadovoljiti, ker pravzaprav ne daje odgovora na nobeno v omenjeni vlogi izraženo in podkrepjeno stališče, marveč se omejuje na nekaj splošnih ugotovitev.

Zanimive in poučne pa so brez dvoma tudi te splošne ugotovitve, zlasti ker odkrivajo, kakšen odnos ima Avstrija do mednarodnih pogodb in do izpolnjevanja prevzetih pogodbenih obveznosti.

Posebno pozornost pritegne kanclerjevo argumentiranje, zakaj očitek, da sedanja na podlagi številčne moči in odstotkov temelječa rešitev nasprotuje določilom člena 7 in zato pomeni kršitev državne pogodbe, po kanclerjevem mnenju ni upravičen: ker Avstrija takoime-

novanega teritorialnega načela nikdar ni in tudi v bodoče ne bo priznala.

Ali ni to zelo poenostavljena logika? Ker Avstrija nekega načela ne prizna, si enostavno jemlje pravico kršenja mednarodne pogodbe — ker je ta pogodba pač osnovana na tistem načelu, ki ga Avstrija ne prizna. Toda leta 1955, ko je podpisala državno pogodbo, je avstrijska vlada vendar točno vedela, kaj podpisuje in kakšne obveznosti s tem prevzema. Zlasti pa je to moral vedeti kancler Kreisky, ne le kot član zvezne vlade in parlamenta, marveč kot eden izmed tvorcev državne pogodbe.

Vsem je bilo znano, kakšna je državna pogodba in kako jo bo treba izpolnjevati, z vsemi njenimi določili in načeli, na katerih je bila zasnovana, formulirana in podpisana. Saj je bilo tudi v avstrijskem parlamentu ob ratifikaciji državne pogodbe zelo jasno povedano: „Ich muß aber betonen, daß die Abstimmung über den Staatsvertrag auch die Verantwortung für jeden einzelnen Paragraphen in sich trägt. Mit Reservation für den einen oder anderen Paragraphen zu kom-

TUDI GRADIŠČANSKI HRVATI VZTRAJAJO:

Člen 7 državne pogodbe je edini temelj za reševanje

„Člen 7 državne pogodbe je za nas tako kakor za koroške Slovence temelj vseh prizadevanj in pričakovanih pogovorov o manjšinskem vprašanju. Poročilo našega obstoja vidimo samo v izpolnjevanju določil tega člena državne pogodbe, ne pa v nekakšnih nepodkrepjenih razglasih.“ Tako je dejal predsednik Hrvaškega kulturnega društva (HKD) na Gradiščanskem dr. Ivo Müller v pogovoru z dopisnikom Tanjuga na Dunaju ter še posebej naglasil, da podlaga pogajanj za reševanje manjšinskega vprašanja v Avstriji ne more biti zasnovana na preštevanju manjšin, ker je to v nasprotju z državno pogodbo.

Predsednik Müller je orisal stališče gradiščanskih Hrvatov do uresničevanja določil o slovenskem jeziku na Koroškem na podlagi tako imenovanega zakona o narodnih skupinah ter poudaril, da gradiščanski Hrvati izražajo obžalovanje, ker pogovora o rešitvi manjšinskega vprašanja med predstavniki koroških Slovencev in avstrijske vlade niso pripeljali do konca. „Trebalo bi se bilo odločiti za res ‚velikodušno‘ ureitev v skladu s členom 7 državne pogodbe, ne pa za sedanjo ‚minimalno‘ rešitev glede zagotovitve pravic manjšine,“ je poudaril dr. Müller. Pri tem je dodal, da so gradiščanski Hrvati ves čas nasprotovali prevelikemu ukvarjanju z znanim tristrankarskim sporazumom in so proti takim sporazumom vse do danes, dokler temeljijo na interesu večinskega naroda, ne pa na iskrenem sporazumu s predstavniki koroških Slovencev.

Govoreč o položaju gradiščanskih Hrvatov, je dr. Müller izrazil pričakovanje, da bodo na Gradiščanskem, ki ga novi vladni ukrepi niso zajeli, po oktobrskih volitvah v deželni zbor in občinske svete začeli reševati manjšinsko vprašanje v bolj objektivnem in manj napetem ozračju, „kajti tukaj vsaj ni nacionalističnega Heimatländienst, čeprav tudi na Gradiščanskem nekateri nasprotujejo temu, da bi manjšini priznali njene pravice“.

Na koncu je predsednik Hrvaškega kulturnega društva dr. Müller še povedal, da so zdaj v teku priprave za uvedbo hrvaških radijskih oddaj. Septembra letos se bo radio Gradiščansko ločil od nižjeavstrijskega in se osamosvojilo; to pa pomeni, je dejal dr. Müller, da za hrvaške oddaje ne bi več smelo biti „nerazumnih težav“.

men und sich hinterher ausreden — das ist keine Art, den Staatsvertrag zu genehmigen. Ich muß betonen, daß bei der Abstimmung über den Staatsvertrag jeder Abgeordnete, der dafür stimmt, auch für alle Ar-

tikel und Paragraphen sein Votum ausspricht, daß sich keiner ausreden kann, sonst stimme er gegen den Staatsvertrag.“

Zato zdaj, več kot 22 let po podpisu državne pogodbe, samo zaradi nekega načela, ki nekemu ne ugaja, ni mogoče uveljavljati rešitve, ki so v očitnem nasprotju z določili te pogodbe. Take pravice tudi ne daje interpretacija, ki gre mimo črke in duha državne pogodbe; nasprotno je taka interpretacija samovoljna in mednarodnopravno neveljavna ter države-obveznice, konkretno v tem primeru Avstrije ne razrešuje dolžnosti, da svoje obveznosti izpolni vestno in pošteno, kakor ji to nalaga tudi sklepna listina iz Helsinkov.

Kancler se vsega tega dobro zaveda. Zato je tudi iz njegovega pisma — kakor v zadnjem času iz več njegovih izjav — razbrati priznanje, da sedanja ureditev ni zadovoljiva in da bo treba iskati drugačne rešitve. Toda koraka v to smer tudi njegovo pismo ne pomeni, kajti vztrajanje pri dosedanjih na osnovi sedanjega zakona o narodnih skupinah ne odpira marveč nasprotno zapira pot do enakopravnih pogajanj med pristojno vlado in prizadeto manjšino.

Kakor že rečeno, se koroški Slovenci z odgovorom, ki smo ga prejeli na svojo vlogo, ne moremo zadovoljiti. Vztrajali bomo naprej v svojih upravičenih zahtevah po dosledni izpolnitvi vseh določil člena 7. Pri tem pa smo gotovo dosti bolj realistični, kot očitno o nas misli kancler Kreisky: nismo in ne bomo zahtevali dvojezičnosti nekeje na Solnograškem ali Tirolskem, pač pa se bomo zanj odločno in dosledno borili na celotnem ozemlju naše avtohtone naselitve. To ozemlje pa je splošno znano in ga določa tudi člen 7, zato vsaka rešitev, ki to ozemlje zožuje, pomeni flagrantno kršitev državne pogodbe.

Za skupno pot na Koroškem je potrebna širokogrudnost, ne pa diktat večine

Pod naslovom „Večina in manjšina — skupna pot?“ je bila v avstrijski televiziji prejšnji teden oddaja, ki naj bi dva tedna po postavitvi prvih dvojezičnih napisov na Koroškem posredovala neke vrste „prvi obračun“ sedanje — kakor vedno spet zagotavljajo — izpolnitve še zadnjih obveznosti iz državne pogodbe.

V tem smislu so izzvenele predvsem izjave koroških deželnih politikov (Wagner za SPÖ, Bacher za ÖVP, Ferrari za FPÖ), ki so naravnost tekmovali v tem, da bi tristrankarski sporazum prikazali kot višek državniške pameti, sedanjo ureditev na podlagi zakona o narodnih skupinah in izvedbenih odredb pa kot dokončno rešitev manjšinskega vprašanja. Vsi trije so poudarjali, da gre za kompromisno rešitev. Toda niti eden se pri tem ni spomnil, da je to kompromis samo treh večinskih strank, medtem ko prizadete manjšine pri iskanju skupne rešitve očitno nihče ni pogrešal, tako da sedanja „skupna rešitev“ v resnici ni nič drugega kot pa brutalen diktat, ki ga večina s svojo močjo brezobzirno vsiljuje manjšini!

Najdalje je šel deželni glavar Wagner, ki je še posebej poudaril, da sedanja ureditev v celoti izpolnjuje člen 7 in da zato ne more biti nadaljnjih pogajanj glede izpolnjevanja državne pogodbe. Za to precej samozavestno stališče je navedel tudi „prepričljivo“ utemeljitev: republika Avstrija je preko parlamenta izrazila pripravljenost, da z lani sklenjenimi zakoni izpolni državno pogodbo, kar se je zdaj zgodilo; tri stranke pa so v skupni izjavi izrazile pripravljenost, da krenejo po poti sprave. Tako in nič drugače! Kakšno rešitev predpisuje državna pogodba in kaj mislijo o sedanji ureditvi neposredno prizadeti, koroški Slovenci, gospoda Wagnerja in podobne demokrate očitno ne zanima — svojo odločitev je razglasil „ex cathedra“ tristrankarske avtoritete, torej s stališča nezmotljivosti, zato o tem ne more več biti govora ali pogajanj.

Dosti bolj previdni v svojih izjavah so bili na državni ravni, kjer je bilo opaziti precejšnjo diferenciranost. Govornik FPÖ Broesigke je dejal, da je bilo pri iskanju rešitve na eni strani treba upoštevati določila državne pogodbe, na drugi strani pa interese nemške večine (da vsebuje člen 7 pravice slovenske in hrvaške manjšine,

v teh krogih očitno še ne vedo!), vendar „upa in je prepričan“, da ta rešitev pomeni izpolnitev državne pogodbe. Predstavnik ÖVP Mock je priznal, da to ni „perfektna“ rešitev, je pa vsekakor široka rešitev treh strank — za razliko od „nasilne“ rešitve leta 1972, ki je na Koroškem povzročila močno čustveno razburjenje. Kancler Kreisky, ki je govoril za SPÖ, pa je tudi ob tej priložnosti nedvoumno izjavil, da je na podlagi kompromisa treh strank doseženi kompromis „minimalna rešitev“, ki bo sicer v pomoč pri izpolnitvi obveznosti, „vendar se zelo bojim, da z njo ne bo dosežena tista sloga, ki jo tako nujno potrebujemo“.

Kaj je hotel s tem povedati, izhaja iz njegove prošnje, naslovljene posebej na slovenske sodržavljane: „da sodelujejo z nami, potem se bodo vedno spet nudile nove možnosti, ki jim bodo dovoljevale, da ohranijo svojo narodnost“. Z drugimi besedami to pomeni priznanje, da s sedanjo rešitvijo, ki je nastala v dogovoru treh strank in mimo prizadete manjšine, koroški Slovenci ne morejo biti zadovoljni.

Na to sta opozorila tudi predstavnika obeh osrednjih slovenskih organizacij. Predsednik NSKS dr. Grilec je dejal, da taka rešitev, ki pomeni revizijo državne pogodbe, nikakor ni sprejemljiva; predsednik ZSO dr. Zwitter pa je naglasil, da je to cesta enosmernica, ki ne vodi k sporazumevanju.

Zaključni poziv zveznega predsednika dr. Kirchschlägerja, v kolikor je veljal manjšini, smo koroški Slovenci že v zvrhani meri izpolnili, saj smo dolga desetletja potrpežljivo čakali in z zaupanjem pričakovali, da bo prišlo do zadovoljive ureditve; do zadnjega smo konstruktivno pomagali iskati rešitve, ki bi bile za vse sprejemljive. Za to potrpežljivost smo bili kaznovani s tristrankarskim diktatom. Torej je v smislu poziva zveznega predsednika zdaj na vrsti večinski narod, ki mora biti širokogruden, kar si tudi lahko privoščiti, „saj zgodovina še ne pozna primera, da bi kakšna država propadla, ker je neki manjšini priznala več pravic.“

Pač pa je v zgodovini znan primer avstro-ogrske monarhije, ki se je razsula, ker je vladajoči nemški narod drugim narodom krtil enakopravnost...

Resnica o našem položaju si uspešno utira pot v javnost

Manjšinsko vprašanje na Koroškem je slej ko prej v središču pozornosti. Vedno spet je južna Koroška cilj skupin in posameznikov, ki pridejo sem z željo, da bi se na licu mesta informirali o položaju slovenske narodnostne skupnosti in o odnosih med manjšino in večinskimi narodom.

Pred tednom dni se je s podobnim namenom mudila na Koroškem večja skupina predstavnikov mladinskih organizacij iz vse Avstrije in Južne Tirolske. Vsakoletni „Avstrijski teden“, ki sta ga letos pripravila zvezno ministrstvo za pouk in umetnost ter deželni mladinski sekretariat za Koroško, je imel za temo manjšinsko problematiko na Koroškem.

V okviru petdnevnega programa so udeleženci med drugim obiskali koroški deželni zbor, kapelško in boroveljsko občino, slovenski oddelek pri celovškem radiu in Zvezno gimnazijo za Slovence. Poslušali so tudi referate zastopnikov urada deželne vlade dr. Unkarta in dr. Lausseggerja ter čuli stališča

zastopnikov obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev. Na Zvezni gimnaziji za Slovence pa so jih informirali o stanju na področju manjšinskega šolstva poslevoedeči predsednik koroškega deželnega šolskega sveta Kircher, strokovni nadzornik dr. Inzko in okrajni šolski nadzornik Vouk.

Predsednik Zveze slovenskih organizacij dr. Zwitter in namestnik tajnika Narodnega sveta koroških Slovencev Smolle sta orisala trenutni položaj, ki se v njem nahaja naša narodna skupnost. Utemeljila sta odklonilno stališče koroških Slovencev do zakona o narodnih skupinah in do odredb, ki so pričele veljati s prvim julijem. Udeleženci so dobili s slovenske strani tudi tiskane informacije o aktualnem stanju, skupino je poleg tega spremljal tudi predsednik Zveze slovenske mladine Domej. Tudi kapelška občinska odbornika Smrtnik in Hajnžič sta opozorila na nepravilni zakon in odredbe.

Kot rdeča nit se je v izvajanjih referentov, ki so prihajali iz vrst ve-

činskega naroda na Koroškem, vlekla domala skozi vse diskusije in predavanja cela vrsta tez in stališč, ki jih redno srečujemo vsepovsod tam, kjer se trudijo, da bi čim bolj zakrili protimanjšinski značaj manjšinske politike države in strank. Že v koroškem deželnem zboru so se trudili zastopniki treh strank, da bi izigrali upravičene slovenske zahteve z znano tezo o ekstremizem in ekstremistih na obeh straneh. Novo je bilo, da jo je svobodnjaški mandatar „omilil“ s tem, ko je trdil, da je v zadnjem času uspelo odstraniti ekstremizem na strani večinskega naroda. Kot največje nerešeno vprašanje na Koroškem je omenil Schumi to, kdo je sploh Slovenec. Tako kot je bila ponovljena trditev o prostovoljni naravni asimilaciji manjšine, se je spet pojavila tudi ona, da so bili Slovenci tisti, ki so prekinili pogajanja z vlado in ki je prav tako neresnična kot vse pravkar našete.

Kljub temu, da so se pri nekaterih ob koncu bivanja na Koroškem še kazali predsodki do slovenske manjšine, je imel obisk skoraj petdesetih predstavnikov mladinskih organizacij za nas Slovence tudi pozitivne posledice. Večina udeležencev je namreč spoznala okrnjenost manjšinskih pravic in iz dneva v dan je bolj prodirala do spoznanja, da merilo za dejansko in popolno enakopravnost manjšine more biti le zagotovitev enakopravnosti na vseh področjih družbenega življenja ne glede na procentni delež manjšine.

Če upoštevamo, da so prišli do tega spoznanja v teku prireditve, v okviru katere so organizatorji hoteli pokazati manjšinsko politiko v čim lepši luči, in še posebej če pomislimo, da večina udeležencev dolje ni prišla v stik z manjšinskim vprašanjem na Koroškem drugače kot preko člankov, poročil in vesti v sredstvih javnega obveščanja, dobi to spoznanje še večji pomen. Kajti dokazuje, da uradna in manj uradna samohvala o „vzorni“ rešitvi manjšinskega vprašanja nikakor ni tako prepričljiva, kot bi si to želeli njeni avtorji. Dosti bolj prepričljiva so dejstva — ta pa so na Koroškem vse prej kot razveseljiva in zadovoljiva. O tem so se lahko na lastne oči prepričali tudi mladinski funkcionarji iz drugih zveznih dežel in iz Južne Tirolske.

Tudi Slovenci v Kanadi podpirajo boj koroških Slovencev

Predstavniki kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave iz Toronta, ki so med svojim bivanjem v Sloveniji med drugim imeli pogovore pri Slovenski iseljski matici in na komisiji za manjšinska izseljenska vprašanja pri RK SZDL Slovenije, so pod vodstvom predsednika Ludvika Steguja v sredo 13. julija obiskali tudi Koroško.

Popoldne so se oglasili na sedežu ZSO v Celovcu, kjer jih je predsednik dr. Franci Zwitter kratko seznanil s položajem in trenutnim bojem koroških Slovencev. Gostje iz Kanade so pokazali veliko zanimanje za naš položaj ter izrazili solidarnost in podporo v boju za narodnostne pravice, kakor je to prišlo do izraza tudi ob nedavnem gostovanju naših pevcev pri Slovencih v raznih krajih Kanade in Amerike. V zahvalo za omenjeno gostovanje so izročili predsedniku ZSO tudi darilo — sliko slovenskega izseljenskega slikarja-naivca A. Štrifofa.

Zvečer pa so se rojaki iz Kanade v prisrčni družabnosti na Kežarjevem domu srečali s člani pevsko-godbenega ansambla SPD „Danica“ iz Št. Vida v Podjuni, da obnovijo vezi, skovane pred tedni, ko je ta ansambel ponesel našo pesem med rojake v Kanadi in Ameriki. Srečanja so se udeležili tudi generalni konzul Milan Šamec, predsednik Slovenske izseljenske matice Jože Hartman in predsednik ZSO dr. Franci Zwitter.

Dobrodosli v imenu domačega društva, pa tudi gospodarja in pevovodje Hanzija Kežarja, ki je zaradi nezgode prav tedaj ležal v bolnišnici, je izrekel predsednik SPD „Danica“ Stanko Wakounig. Besede zahvale pa je povedal predsednik Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave Ludvik Stegu, ki je izrazil veselje, da je s svojima spremljevalcema Tonetom Vršičem in Leom Fistrmom lahko na licu mesta spoznal razmere, v kakršnih živijo koroški Slovenci in se borijo za enakopraven položaj na domači podedovani zemlji.

V Celovcu se pripravljajo na 26. lesni sejem od 13. do 21. avgusta

Cez tri tedne — 13. avgusta — bo na celovškem sejmišču odprt letošnji 26. Lesni sejem, na katerem bo sodelovalo okrog 1600 razstavljalcev iz 36 držav sveta. Strokovnjaki in interesi bodo na sejmu našli vse, kar je kakorkoli povezano z lesom — od praproizvodnje preko transporta do obdelave in predelave. V marsikaterem pogledu bo sejem v Celovcu nudil stvar, ki jih na nobenem drugem lesnem sejmu ni videli: tako je lesni sejem v Celovcu s svojim sejmskim žagarskim obratom gotovo edinstven v Evropi; pa tudi sejmsko mizarstvo, ki odgovarja popolnemu obratu v praksi, vsako leto pritegne strokovnjake iz vsega sveta.

Strokovni lesni sejem je strogo ločen od splošnega blagovnega sejma, ki bo obsegal zelo široko ponudbo izdelkov. Gospodinja bo prav tako našla številne pobude za vsakdanjo potrebo kot pa interesi za vikend hišice, savne ali

plavalne bazene. Obsežno ponudbo kuhinjske opreme in strojev dopolnjujejo orodja, tekstilije in proizvodi iz tujih držav. Obstojče programe izpopolnjujejo številne novosti, tako da se bo obisk 26. Lesnega sejma, ki bo trajal do 21. avgusta, gotovo izplačal.

V okviru 26. Lesnega sejma bo letos že osmič prirejen mednarodni simpozij o gozdarstvu in lesu, katerega se bodo udeležili znanstveniki in strokovnjaki gozdarstva iz cele Evrope. Tokrat bo simpozij v novi hali 5, ki je opremljena z najmodernejšimi napravami, ki omogočajo brezhibno organizacijsko izvedbo prireditve. Mednarodni simpozij bo v dneh od 15. do 17. avgusta pod geslom „Planinski gozd — več kot uslužnostni obrat“. Strokovne referate in diskusije bodo simultano prevajali v italijanski in srbohrvaški jezik, kajti hala je opremljena s tozadevnimi napravami, ki sodijo med najmodernejšje v Avstriji sploh. Strokovna ekskurzija, ki jo bodo priredili v okviru simpozija kot dopolnitev k teoretičnim izvajanjem, pa bo nudila priložnost ogleda različnih funkcij gozda, in sicer v videmski pokrajini v Italiji.

S 1. avgustom

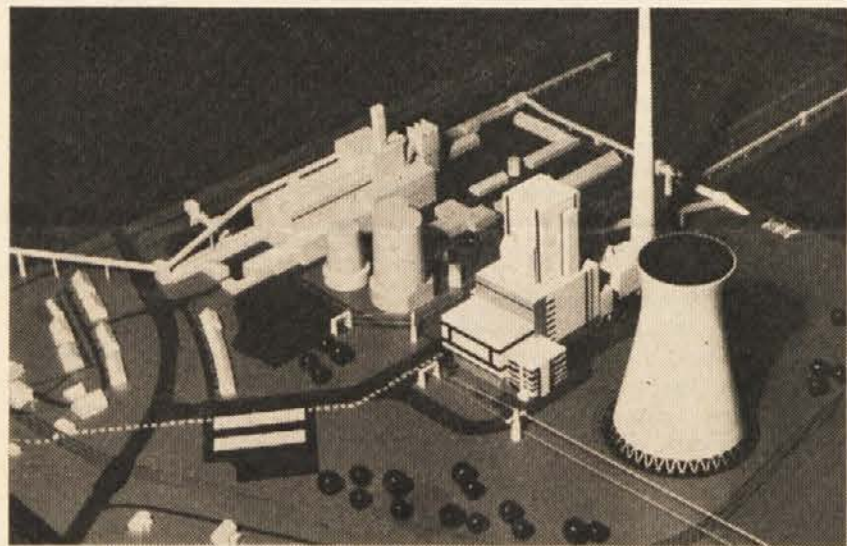
ZAČNE VELJATI NOVI SISTEM
ZAVAROVANJA MOTORNH VOZIL

Ceprav se v javnosti in tudi med strankami še nadaljuje diskusija za in proti predvideni reformi zavarovanja motornih vozil, bo s 1. avgustom začel v Avstriji veljati tako imenovani bonus-malus-sistem.

Nova ureditev prinaša očitno prednost tistim voznikom motornih vozil, ki imajo srečo, da ne povzročijo nobene prometne nesreče. Taki vozniki bodo po določenem številu let plačali precj manjše zavarovalne premije, ker se bo za vsako leto brez nesreče premija znižala za 10%. Nasprotno pa se bo zavarovanje bistveno podražilo za tiste voznike, ki bodo zakrivali prometno nesrečo; v primeru večkratne nesreče se bo premija povečala celo na dvakratno višino.

Nasprotniki nove ureditve med drugim opozarjajo na nevarnost, da se bodo množili primeri, ko se bodo vozniki, ki bodo povzročili prometno nesrečo, z begom poskušali izogniti „kazni“ v obliki zvišane zavarovalnine.

Voitsberg na Štajerskem bo dobil še tretjo termoelektrarno

Vodstvo družbe ÖDK (Avstrijske dravske elektrarne) je pred nedavnim sprejelo sklep o gradnji nadaljnje, to je tretje termoelektrarne v Voitsbergu na Štajerskem. Nova elektrarna „Voitsberg III“ bo imela zmogljivost 330.000 kilovatov (to je več kot petkratna zmogljivost dravske elektrarne Zvabek), letna proizvodnja bo znašala 1,32 milijarde kilovatskih ur električne energije, dograjena pa bo predvidoma do konca leta 1983.

Slika kaže model celotne naprave v Voitsbergu: v ospredju z velikim hladilnim stolpom in visokim dimnikom je „Voitsberg III“, v ozadju pa so naprave obeh že obstoječih termoelektrarn „Voitsberg I“ in „Voitsberg II“.

Na raznih konferencah in posvetovanjih, predvsem v forumih OZN je vedno spet govora o vprašanih razorožitvah. Vsaj tako pogosti so tudi sestanki, kjer razpravljajo o možnostih za zmanjšanje sedanje oborožitvene tekme, ki leto za leto „požre“ daleč več kot sto milijard dolarjev, kar po eni strani pomeni težko gospodarsko breme, po drugi strani pa predstavlja nakopičeno orožje nenehno grožnjo in nevarnost za vse človeštvo. V očitnem nasprotju z vsemi temi prizadevanji pa posamezne države še naprej razvijajo nove in vedno strašnejše vrste orožja.

V zadnjem času je vso svetovno javnost vznemirila in razburila vest, da je ameriški predsednik Carter dal „startno znamenje“ za izdelavo do slej najstrašnejše vrste bombe — za tako imenovano nevtronsko bombo, ali kratko bombo „N“, o kateri pravijo, „da mori, ne da bi rušila“.

Z imenom „nevtronska bomba“ se označuje orožje, ki ga je ameriška korporacija za raziskave in razvoj na področju energetike ERDA (ki hkrati „proizvaja“ tudi vsa ameriška atomska orožja), krstila za „W 70, model 3, naboj za Lance, ki imajo močno radiacijo“. „Lance“ je ime za majhno raketo, ki prenaša atomsko glavo. Če pa hočemo razumeti, kakšno je pravzaprav to orožje in kakšne bi bile posledice, če bi ga uporabili, moramo seči dvajset let nazaj v zgodovino vodikove bombe.

Ameriški znanstveniki so že v petdesetih letih ugotovili, da vodikova bomba v trenutku fuzije sprošča ogromne količine izredno hitrih nevtronov, ki delujejo kot „smrtni žarek“ in ubijajo sleherno živo bitje, ki se znajde na njihovi poti. Toda vodikova bomba ima ob eksploziji strahovito rušilno moč, in to v veliko večjem polmeru, kot delujejo sproščeni nevtroni. Šlo je torej za

to, da skonstruirajo „majhno“ vodikovo bombo z eksplozivno močjo 1 kilotone za razliko od taktične vodikove bombe, ki ima 50 kiloton (ta je trikrat močnejša od bombe, ki so jo vrgli nad Hirošimo, pa tisočkrat šibkejša od najmočnejše, 50-megatonske vodikove bombe). Taka „majhna“ bomba bi v krogu s polmerom 400 metrov uničila vse, nevtronska radiacija, smrtna za živa

Nehumanost „humane“ bombe

bitja in neškodljiva za materijo, pa bi kosila v krogu s polmerom 1 kilometra. Vse to bi se dogajalo, če bi bombo razstrelili 100 metrov nad zemljo.

Taktična prednost in pomembnost bombe „N“ je torej na dlani. Če bi eksplodirala na ozemlju, ki ga je zasedel sovražnik, bi umorila vse vojake, naj bi bili zaprti v bunkerjih ali v tankih, ne bi pa rušila objektov in narave. To je še posebej važno, če poteka spopad na ozemlju strani, ki ima bombo „N“.

Prav zaradi tega je nekdanji ameriški obrambni minister James Schlesinger, zaskrbljen spričo v Pentagonu (sedež ameriškega obrambnega ministrstva — op. ured.) prevladujočega mnenja, da bi bilo mogoče le z uporabo tradicionalnega atomskega orožja zaustaviti morebitni sovjetski sunek vzhodno Evropo, naročil raziskave, ki so pripeljale do izpopolnitve bombe „N“. Schlesin-

ger je pri tem zagovarjal naslednje stališče: Bomba „N“ je edina alternativa klasični atomski obrambi, ki bi sicer prinesla poraz sovražniku, pa tudi razdejanje napadenemu ozemlju; razen tega ima bomba „N“ še to „prednost“, da je zaradi relativno majhne koncentracije radioaktivnih delcev mogoče v sorazmerno kratkem času priti na območje, ki bi ga zadela taka bomba.

Zagovornikom nove bombe se zde Schlesingerjevi argumenti veljavni, posebno v času, ko so se odnosi med Washingtonom in Moskvo zaostrili do take mere, da se govori celo o obnavljanju „hladne vojne“. Kljub temu pa narašča tudi številni nasprotniki bombe „N“. Med temi je tudi senator Mark Hartfield, ki si je zaman prizadeval, da bi v senatu blokiral razvoj raziskovalnega projekta, ki je kot rezultat dal bombo „N“. Pa tudi nekdanji namestnik direktorja CIA za raziskovalna dela Herbert Scoville se je izrekel proti projektu „N“: „Trdijo, da je ta bomba ‚humana‘, ker ne poruši celih dežel. Toda humana je samo do zgradb na območju, ki ga zadene. Bombardiranje z nevtroni lahko v nekaj minutah pomori na tisoče ljudi, drugi tisoči pa zaradi žarčenja tvegajo večmesečno umiranje.“

Ameriški „golobi“, ki se ogrevajo za nadaljevanje procesa popuščanja napetosti, so v skrbeh tudi zaradi kritik, ki ob najnovejši odločitvi predsednika Carterja prihajajo iz Moskve. Pri tem ameriški „pacifisti“ upajo, da je grožnja z bombami „N“ za Carterja samo element pritiska, ki naj deluje na pogajanjih s Sovjetsko zvezo v prihodnjih mesecih. Ali se bodo ta upanja izpolnila, ali pa se bo le izkazalo za pravilno tisto, česar se vsi bojijo: da bi novo orožje postalo „povračilno sredstvo“, ne pa samo „drobiž“ pri bodočih ameriško-sovjetskih pogajanjih?

Mednarodni likovni center

naj bi nastal v Tivolskem gradu v Ljubljani

Ljubljana, ki zaradi mednarodno priznane ravni slovenske grafike in še posebej po zaslugi mednarodnega grafičnega bienala upravičeno sodi med najbolj znana središča mednarodne grafične likovne umetnosti, bo — če bodo uresničeni tozadevni načrti — v doglednem času dobila še nadaljnjo pomembno pridobitev prav na področju grafike. Gre pri tem za zamisel, da bi v Tivolskem gradu, ki bi ga bilo treba temu primerno obnoviti in preurediti, namestili Mednarodni likovni grafični center kot skladno vsebinsko in delovno dopolnitev mednarodnega grafičnega bienala.

Po sedanji zamisli bi center v Tivolskem gradu dajal streho mednarodnemu grafičnemu kabinetu z zbirko sodobne mednarodne grafike, specializiranim razstavam posameznikov in skupin, eksperimentalnemu in praktičnemu študiju, povezanem s tehnično bazo, ter spe-

cializirani publicistični dejavnosti. Za realizacijo te zamisli je izvršni odbor ljubljanske kulturne skupnosti imenoval poseben pripravljalni odbor, v katerem so poleg likovnih umetnikov tudi vodilni predstavniki številnih delovnih organizacij ter ugledni politični in družbeni delavci; predsednik tega odbora je sekretar ZKJ Stane Dolanc, naloge sekretarja pa je prevzel ravnatelj Moderne galerije prof. Zoran Kržišnik.

Odbor za organizacijo mednarodnih grafičnih razstav je načrt za izgradnjo Mednarodnega likovnega grafičnega centra razčlenil v posebni brošuri, v kateri opozarja: „Že pridobljena dela svetovne grafične ustvarjalnosti v nizu dvajsetih let zajemajo številne grafične ustvarjalce in predstavljajo dragoceno, ki nikakor ne bi smela ostati samo v mapah, temveč bi morala biti smotno predstavljena. Sredstva, ki se vlagajo v organiza-

cijo ljubljanskega bienala, bi se na ta način vračala v obliki enkratne zbirke, ki bi Ljubljano uvrščala v zbor tistih velikih centrov, ki so si znali pravočasno zagotoviti kapitalna dela sodobne grafične ustvarjalnosti.“

V tem je prikazana seveda le ena izmed nalog, ki bi jih izpolnjeval načrtovani center: bil bi kraj stalne zbirke, ki bi jo dopolnjevale občasne razstave domačih in tujih umetnikov oziroma skupin. Poleg tega bi bila urejena tudi tehnična baza — delavnica, ki bi zajemala vse glavne grafično-tehnične smeri; s tem bi slovenska grafična ustvarjalnost dobila dostojno tehnično izvedbo. Nadalje obsega načrt za novi likovni center tudi še novost v sami organizaciji bienala: dobitniki najvišjih priznanj naj bi v bodoče vodili posebne seminarje, ki bi omogočili mladim umetnikom delo v družbi najbolj profiliranih ustvarjalcev. Moderna tehnična baza pa bi seveda omogočila tudi natis grafičnih umetnin ter izdajanje razglednic z reprodukcijami, voščilnic in podobnih grafičnih natisov na visoki umetniški ravni.

Ob vseh teh važnih nalogah, ki bi jih opravljal mednarodni grafični likovni center, pa bi bila ta ustanova tudi sicer domiselna obogatitev za Ljubljano in še posebej za njen Tivoli: tivolska osrednja aleja bi namreč Moderno in Narodno galerijo na enem koncu skladno povezala z novim centrom na drugem koncu. Vabljava misel, da bi ob njej počasi nastajala likovna galerija na prostem, se ponuja sama od sebe kot ustvarjalna dopolnitev enega najlepših parkov v Ljubljani.

Nacistična provokacija

v belgijskem mestu Alveringen

Po nedavnih srečanjih in drugih manifestacijah starih in novih nacistov v Avstriji je pred kratkim doživela podobno obujanje preteklosti tudi Belgija. V mestu Alveringen v osrčju Belgije, ki je med zadnjimi vojno tudi sama okusila „dobrote“ nacističnega okupatorja, so priredili mednarodni „nacistični kongres“, ki se ga je udeležilo blizu 250 „predstavnikov“ iz ZR Nemčije, Francije, Finske in Anglije. Dvorano, v kateri se je odvijal ta čudni „kongres“, so krasile „führerjeve“ slike, medtem ko so ob vhodu prodajali najrazličnejše „relikvije“ iz tedanje dobe, med njimi Hitlerjeve doprsne kipce, za katere je bilo treba odšteti 300 frankov. Vsebinsko pa je bil „kongres“ v glavnem usmerjen v zahtevo po izpustitvi nekdanjega Hitlerjevega „namestnika“ Rudolfa Hessa, ki kot zadnji izmed obsojenih vodilnih nacističnih zločincev prestaja dosmrtno kazen v kaznilnici Spandau.

Zborovanje je organizirala tako imenovana Vlaam Militantem Orde, ena izmed dveh z militarizmom in pronacistično nostalgijo prežetih organizacij v Belgiji. Že pred „kongresom“ je ista mračnijaška skupina z zastavami in godbo paradirala skozi središče sosednjega mesta Langermaka, kjer se je povorka končala na mestnem pokopališču, da so izkazali „čast“ nemškemu vojakom in flamskim prostovoljcem SS, ki so padli

v drugi svetovni vojni. V Belgiji široka javnost za takšna izzivanja nima nobenega razumevanja in zato tudi obsoja oblasti, da so dovolile „kongres“ in „parado“. Še posebej ostro kritizirajo župana mesta Langermaka, ki se je udeležil nacističnega pohoda ter prisotne celo nagovoril s „toplimi besedami“ in ob tej priložnosti podobno, kot to delajo na vseh drugih nacističnih provokacijah, zahteval „svobodo za vse narode Evrope“. Kakšna je svoboda pod znamenjem in v duhu nacizma, pa narodi Evrope še danes zelo dobro vedo.

Nad sto prireditev

na festivalu v Dubrovniku

V Dubrovniku so se sredi julija začele letošnje 28. poletne igre, ki brez dvoma sodijo med najbolj reprezentativne kulturno-umetniške manifestacije v Jugoslaviji. Festival, ki bo trajal do konca avgusta, bo skupno obsegal 107 predstav — dramskih in opernih uprizoritev, orskih in glasbenih recitalov, folklornih nastopov in drugih prireditev, med katerimi jih bo 44 posvečenih drami, 42 glasbi in 20 folklori. Pri teh prireditvah bo sodelovalo okrog 2000 umetnikov iz Jugoslavije in iz drugih držav.

Za letošnji festivalski spored je med drugim značilno, da v njem prevladuje domača ustvarjalnost. Vendar pa se bodo v Dubrovniku tudi letos predstavili številni kvalitetni solisti in ansambli iz tujine. V glasbenem delu sporeda pa bo letos deležen posebne pozornosti veliki glasbenik Ludwig van Beethoven, in sicer ob stopetdesetletnici smrti.

Slovensko gledališče

v Trstu

je končno doseglo javno priznanje

Po trinajstih letih neprekinjenega boja za javno priznanje in s tem enakopraven status Stalnega slovenskega gledališča v Trstu je slovenska narodnostna skupnost v Italiji končno dosegla prvi uspeh. Komisija ministrstva za turizem in prireditve v Rimu je priznala Stalnemu slovenskemu gledališču status stalnosti in ga uvrstila med italijanska stalna gledališča skupaj s „Piccolo Teatro“ iz Milana in stalnimi gledališči iz Aquile, Bocna, Catanie, Furlanije-Juljske krajine, Genove, Rima in Turina.

Pri tem gre za načelno odločitev, s katero je bilo slovensko gledališče priznано kot javnopravna ustanova. S tem je tudi slovensko gledališče dobilo pravico do državne podpore, kot jo v smislu zakona prejemajo v Italiji vsa gledališča s statusom stalnosti. Seveda s tem še niso sama po sebi rešena vsa vprašanja financiranja ustanove, vendar pa vodstvo SSG Trst upravičeno pričakuje, da bo na podlagi pravnega priznanja vsaj postopoma mogoče rešiti tudi materialno plat obstoja in razvoja te pomembne ustanove, ki se sedaj enakopravno uvršča med ostala gledališča z javno upravo.

Priznanje statusa stalnosti slovenskemu gledališču v Trstu pa pomeni poleg tega tudi važno politično zmago slovenske narodnostne skupnosti v Italiji. Svojo odločitev so pristojne oblasti sprejele mimo sicer veljavnih norm, po katerih je v posameznih deželah možna ustanovitev enega samega gledališča. Uradno priznanje slovenskega gledališča pomeni torej tudi uradno priznanje — in že prvi primer praktičnega spoštovanja tega priznanja — posebnih potreb in pravic slovenske narodnostne skupnosti v deželi Furlaniji-Juljski krajini.

Razširjenost dnevnega tiska

v ogledalu statističnega biltena UNESCO

Letno statistično poročilo, ki ga izdaja specializirana organizacija OZN za kulturo, prosveto in znanost (UNESCO), navaja zanimive podatke tudi o razširjenosti dnevnega tiska.

Leta 1952 je izhajalo na svetu okoli 7 000 dnevnikov s skupno naklado 230 milijonov izvodov, tako da je prišlo po 89 izvodov na tisoč prebivalcev. Deset let pozneje, leta 1961, je izhajalo 8 000 dnevnikov, ki so imeli skupno naklado 300 milijonov izvodov in je na tisoč ljudi prišlo 98 dnevnikov. Leta 1973 pa je izhajalo 8 100 dnevnikov s skupno naklado 395 milijonov izvodov, kar pomeni, da je povprečno na tisoč prebivalcev prišlo 129 izvodov dnevnega časopisa.

Razširjenost dnevnega tiska je po posameznih celinah seveda zelo različna. V Evropi (razen Sovjetske zveze) je leta 1973 izhajalo 1 812 dnevnikov s skupno naklado 117 milijonov izvodov, tako da je prišlo po 248 izvodov na tisoč prebivalcev. V Afriki so istega leta imeli na razpolago sicer 232 dnevnikov, vendar le 4 milijone izvodov skupne naklade, tako da je prišlo na tisoč prebivalcev komaj 12 izvodov dnevnega tiska. V Severni Ameriki so imeli 1 916 dnevnikov s skupno naklado 86 milijonov izvodov, torej 292 izvodov na tisoč ljudi. Veliko slabše

je bilo v Južni Ameriki, kjer je bilo 1 206 dnevnikov s skupno naklado komaj 22 milijonov izvodov, torej le 70 izvodov na tisoč ljudi. Še nižja je bila raven v Aziji (pri čemer niso upoštevane Sovjetska zveza, Kitajska, Severna Koreja in Vietnam), kjer so imeli sicer 2 140 dnevnikov, vendar je skupna naklada dosegla le 82 milijonov izvodov, tako da je na tisoč prebivalcev prišlo komaj 59 izvodov dnevnega tiska. Povsem drugače je v Avstraliji oz. na področju Oceanije, kjer so imeli kar 109 dnevnikov s skupno naklado malo manj kot 6 milijonov izvodov, tako da je prišlo po 306 izvodov na vsakih tisoč ljudi. Posebno razširjen pa je dnevni tisk v Sovjetski zvezi: leta 1973 je imela 658 dnevnikov s skupno naklado dobrih 93 milijonov izvodov, tako da je na vsakih tisoč prebivalcev prišlo povprečno 373 izvodov dnevnega tiska.

Na podlagi teh podatkov pridemo torej do zanimivih ugotovitev, da je po razširjenosti dnevnega tiska med celinami in prvem mestu Oceanija s 306 izvodov in na zadnjem mestu Afrika z 12 izvodov dnevnega tiska na tisoč prebivalcev. Med posameznimi državami pa vodi Sovjetska zveza s 373 izvodov na tisoč prebivalcev, medtem ko pride v LR Kitajski komaj 32, v Indiji 16 in v Pakistanu le 5 izvodov dnevnega tiska na tisoč ljudi.

DR. ANTON SVETINA

PRISPEVKI K ZGODOVINI ČRNE

NA KOROŠKEM

Ta napad na kaplanijo, na kaplana in na „dve sumljivi Korošici“ je izviral morda iz konkurenčne zavisti črnkega gostilničarja, dokazuje nam pa, da duhovniki kljub stalnim okrožnicam škofov svojim župnikom, vikarjem in beneficiatom, da se v cerkvenih poslopijih ne sme kupčevati z alkoholnimi pijačami ali tam izvrševati gostilniške obrti, teh strogih škofovih ukazov niso dosti upoštevali.

V gospodarskem pogledu se je prebivalstvo župnije Črna bavilo po večini s kmetijstvom. Zaradi hribovitega terena pod Peco, Olševo, Raduho in Plešivcem (Uršljo goro) je bilo obdelovanje polja težavno in so kmečke podložne družine prvenstveno gojile živinorejo. Da so kmetje v primerih zadolžitve ali iz kakih drugih razlogov mogli obdržati kmetije v posesti svoje družine, je prišlo pogosto do porok med sorodniki, to je med bratranci in sestričnami (4. koleno sorodstva po cerkvenem pravu) in med strici in nečakinjami ter tetami in nečaki (3. koleno sorodstva po cerkvenem pravu), za kar so morale prizadete stranke prositi škofijski ordinariat za izpregled tega zakonskega zadržka in kar je prikazano v dveh primerih tudi za župnijo Črna. Obrtno dejavnost v območju župnije Črna, ki je bila teritorialno zelo razsežna, leta 1754 ni bilo veliko. Med obrtniki je bilo največ krojačev. Zanimivo je, da se je v tem oddalje-

nem kraju Koroške naselil krznar, kar moramo pripisati izvrševanju lova v tem področju koroške dežele. Obširni smrekovi in bukovni gozdovi tega predela Koroške so dajali zavetje snam in jelenom. V alpskem svetu Pece, Olševe, Rahude in Plešivca so se pasle številne črede gamsov. V tistih časih so v naših gozdovih živovali tudi še volkovi in medvedje. Vsa ta našeta divjad je spadala v visoki lov, ki je bil privilegij fevdalne gosposke. Zato je tembolj zanimivo, kakor je bilo opisano že v uvodu naše razprave, da je gosposčina Pliberk dala dvanajstim tej gosposčini podložnim kmetom iz Črne in okolice dovoljenje, da so smeli v loviščih okoli Črne izvrševati visoki lov. Meso uplenjene divjadi so morali oddajati v pliberški grad, za odstrel oziroma za uplenitev divjadi pa so smeli obdržati kože in kožuho vino uplenjene divjadi, ki so jo potem ali prodali ali dali ustrojiti krznarju v Črni, ki je imel s tem dovolj dohodkov za preživljanje. V tem alpskem predelu Koroške tudi ni bilo vinogradov, med prebivalstvom pa tudi nisem ugotovil nikogar, ki bi se bil bavil s kuhanjem kamenega ola, slovenskega piva na Koroškem; na hribovitih njivah tega področja ni uspelo saditi jecmena, ki je bil ena glavnih potrebščin pri varjenju tega piva. Kmetje so za svoje potrebe prešali sadje ter pridelali jabolčnik in tepkavec, iz tropin pa so kuhali žga-

nje, ki so ga kuhali tudi iz brin in drugih gozdnih sadežev. Eden prebivalcev v Črni se je tudi obrtoma bavil z žganjekuho, kar bi moglo služiti kot dokaz, da so bile žgane pijače iz tega predela Koroške znane kot dobre in kvalitetne. V seznamu faranov župnije Črna iz leta 1754 je okoli 20 prebivalcev označenih kot knapi, kar je nadaljnji dokaz, da so v okolici Črne v tem času že kopali svinčeno rudo in to po vsej verjetnosti v predelu podružnične cerkve sv. Helene, ker se glavni rov tega rudnika še danes imenuje Helenin rov (Helenagrab).

Kar se tiče socialnih prilik v tem delu Koroške, smemo sklepati, da je bila tu revščina podložnih kmečkih družin zaradi hribovite lege njihovih kmetij večja kot ona prebivalcev ravninskih delov Koroške; dajatve gosposčinam in cerkvi so bile povsod enake, pridelovanje poljskih pridelkov pa je terjalo večjih naporov in je bil tu pridelek kvantitativno manjši. Zato je v tem delu Koroške značilno tudi veliko število oseb, ki so v seznamu iz leta 1754 označeni kot berači. To so bili kmečki hlapci in dekle, ki so morali zapustiti delo na kmetijah zaradi starosti, boleznih in delanezmožnosti, njihovi kmečki delodajalci pa jih tudi niso mogli sami vzdrževati; ta služinčad je bila na milost in nemilost prepuščena beračenju. Ta pojav je obstajal v hribovitih delih Koroške še v začetku 20. stoletja, kar je tako slikovito opisal Prežihov Voranc v romanu Jamnica za vas Kotle, ki so bile sosedna župnija Črne. Cerkev je kazensko preganjala zakonce, ki niso živeli v skupnem gospodinjstvu in tudi ta okolnost je najbolj prizadela poročene kmečke posle, ki niso

imeli svojega doma in ki so bili zaposleni na različnih kmetijah ločeno eden od drugega.

V kulturnem pogledu ni bilo za čas, ki ga opisujemo, zaslediti za območje črnske župnije kakega vidnejšega napredka, nasprotno, zaradi oddaljenosti kmetij je trpel obisk otrok pri nedeljskem pouku. Videli smo, da je moral škofijski ordinariat po izvršeni vizitaciji župnije naročiti vikarju v Črni, naj očetom tistih otrok, ki so bili zreli za pouk, naroči, da bodo svoje otroke bolj redno pošiljali k pouku.

V narodnostnem pogledu pa je bilo prebivalstvo črnske župnije skoz in skoz slovenske narodnosti in tudi duhovniki, ki so tu službovali, so bili Slovenci, kakor nam to izpričujejo njihovi priimki. Duhovniki pa so morali razen slovensčine poznati latinščino in nemščino v govoru in pisavi. S škofijskim ordinariatom so morali dopisovati v latinščini, z deželnimi uradi v Celovcu in z državnimi uradi v Gradcu in na Dunaju pa v nemščini. Posebno izurjeni in besednem skladu latinskega jezika pa so bili razni škofijski vizitatorji, ki so morali pri opisovanju cerkvenih poslopij in cerkvenega inventarja dobro poznati latinske strokovne izraze o cerkvenem stavbarstvu in o cerkveni ornamentiki. Tudi v cerkvenem sodstvu so v preiskovalnem postopku in pri sodnih razpravah pred škofijskim konzistorijem v Ljubljani pisali zapisnike v nemškem jeziku, ker pa so bile stranke v veliki večini Slovenci, ki nemško niso razumeli, so sodni organi sestavljali priisege v slovenskem jeziku. Te slovenske priisege so v arhivskih listinah ohranjene in so bile objavljene v posebni razpravi.

(Konec)

Športno srečanje Zveze slovenske mladine

Krajevna odbora Zveze slovenske mladine iz Železne Kaple in Pliberka sta vabila na prijateljsko tekmo med obema krajevnima odboroma. Namen tega športnega srečanja je bil, da bi se mladina spoznala in navezala tesnejše stike, saj jo povezujejo isti cilji in iste naloge. Že načrt, da bi prišlo do takega športnega srečanja je vzbudil med pliberško in kapelško mladino veliko navdušenje.

Tako se je zbralo v soboto 16. julija popoldne na igrišču v Železni Kapli precej mladine, „amaterjev“ in „profesionalcev“, pa tudi zainteresiranih navijačev ni primanjkovalo. Tako je vladalo na igrišču skorajda vzdruže mednarodne nogometne tekme. Pliberčani so bili milo potrjeni, ker so jih njihovi navijači skoro popolnoma pustili na cedilu, medtem ko pa so Kapelčani imelo močno oporo v svojih prišlaših, ki so jih gnali v ofenzivo. Sestava moštev je bila dokaj zanimiva. Igralci, ki so angažirani pri klubih, veliko je bilo takojmenovanih „nedeljskih nogometašev“, nekaj pa je bilo tistih nogometnih zvezd, ki so imele prvič v življenju kaj opravka z žogo in tem je vsakor med igro bolj slaba predla.

Da izgledi za Pliberčane ne bodo dokaj dobri, se je pokazalo že pred tekmo. Šele tik pred začetkom spopada, ki ga je izvrstno sodil v stilu najboljših v tem metjeju, Gutovnik Walter, se je pojavil vratar, ki pa je imel vse druge name, kakor igrati nogomet. Tako je nekako prisiljeno oblekel dres in se postavil med vratnice in s strahom opazoval sceno, če se mu je približevala žoga. Kapelčani so začeli napadati, kot bi hoteli požreti goste s kožo in lasmi. Niti dejstvo, da je med Pliberčani zaigral Feliks Wieser, jih ni motilo pri njihovi proceduri. Čeprav so gostje v prvem polčasu kar trikrat zamenjali vratarja, so Kapelčani nesramno nabijali na njihova vrata, tako da rezultat 7:2 ob polčasu pove vse.

Kondicija posameznikov pa je bila problem zase. Nekateri „zvezdniki“ so v odmoru vrteli oči, drugi so molili jezike, ki so bili dolgi, kot kravate, spet drugi pa so mislili, da je prišla poslednja ura. Vsekakor je verjetno v teh desetih minutah nad igriščem primanjkovalo kisika, saj so vsi igralci brez izjeme pihali in dihal, kot bi jih vrag pripodil čez Karavanke. Nekaj „hektolitrov“ mineralne vode ter

ena skupna slika in spet je šlo na bojišče. Sprva se je nadaljevalo klanje pliberškega moštva, kajti tudi nova taktika gostov, podkupiti „nepriistranskega“ sodnika s promili ni imela uspeha, in kazalo je, da bo tekma za Pliberk en polom. Toda kar naenkrat ko so se začeli Pliberčani zavedati, da Kapelčanom ni treba kaj podariti in da niso potrebni vsestranskega usmiljenja, je prišlo tako daleč, da domačini niso vedeli kako in kam. Ko so navijači to videli so s plaskanjem prešli v tabor Pliberčanov. Pliberški vratar pa, ki je bil na začetku igre nekoliko nervozen, je v teku igre pokazal svoj „svetovni format“. Kot lev je brez bojazni oprezoval za žogo in se v kritičnih trenutkih vrgel nanjo. Bil je vsekakor največje odkritje na tej tekmi, ki se je končala z rezultatom 12:8 za domačine.

Po spopadu je smel predsednik krajevnega odbora ZSM v Železni Kapli Kuchar Peter ml. vzeti v roke pokal, ki je pripadal zmagovalcu. Kljub temu pa je bil nekoliko potr, ker mu ni uspelo zabiti gola, čeprav so ga soigralci zelo forsirali. Dokazal pa je, da je eden najboljših desnih kril v Železni Kapli.

V hotelu „Obir“ pa je bila „Čr-palka“ skorajda preobremenjena, saj so vsi pošteno tankali. Kapelčani iz veselja nad zmago, Pliberčani pa zaradi tega, ker so dobili eno po glavi, saj so se imeli za „nepremagljive“. Nekaj pa je vse povezovalo v teh trenutkih, da bo to srečanje ostalo vsem v nepozabnem spominu. Na koncu je bil vsak srečen in zadovoljen, da je prišlo do te posrečene prijateljske nogometne tekme. Da pa Pliberčani ne dopuste, da bi drugi o njih govorili, da so odpovedali, se je pokazalo v tem, da so takoj po tekmi povabili kapelške nogometaše na revanžno srečanje, čemur so domačini radi privolili.

P. M.

Komelj pri Pliberku

Pred nedavnim je neizprosna smrt neusmiljeno prizadela Pistotnikovo družino in ji iztrgala iz svoje srede očeta Mlinarja, starega komaj 47 let. Kar nenadoma in nepričakovano se je zgrudil zadet od srčne kapi. Čeprav je bil zdravnik hitro na mestu, ni bilo več mogoče Mlinarju rešiti življenja. Vest o Mlinarjevi smrti se je razširila kot blisk po domači vasi in okolici in je težko prizadela vsakogar, ki ga je poznal.

Kaj pomeni nenadna smrt za ženo in pet nedoraslih otrok, ve samo tisti, ki je to sam doživel. Pistotnikova kmetija leži visoko na Komlju, kjer je gospodarjenje mnogo težje kot v dolini in prav zato bodo globoko prizadeti svojci tem bolj pogrešali moža in očeta.

Pokojni se je rodil na Blatu pri Reču. Poročil se je s Pistotnikovo Ančko na Komlju. Življenje je bilo trdo. Kmetijo je bilo treba obnoviti in ker je na Komlju teren precej hribovit, je gospodarjenje zelo oteženo. Da bi šlo lažje, se je Mlinar zaposlil pri zidarskem podjetju Glavar v Pliberku. S skupnimi močmi je le šlo naprej, pa čeprav ne vedno gladko. Smrt je veliko prezgodaj prekrizala Mlinarjeve načrte.

V petek 8. julija se je na nončvaškem pokopališču zbrala ogromna množica ljudi, ki se je za vedno poslovila od pokojnega Pistotnikovega očeta in mu tako izkazala poslednjo čast. Velika množica pogrebcev pripriljivo dokazuje veliko priljubljenost, ki jo je užival med ljudstvom. Naj mu bo domača zemlja lahka. Hudo prizadeti ženi Ančki in otrokom izrekamo naše iskreno sožalje.

Slovenska fizikturna zveza, Slovensko planinsko društvo Celovec, Slovenski atletski klub in Zveza slovenskih organizacij na Koroškem vabijo na

Srečanje športnikov in planincev na Brški planini

ki bo v soboto 30. julija 1977 ob 14.30 uri

Brška planina (Egger Alm) se nahaja nad vasjo Brdo/Egg pri Šmohorju v Karnijskih Alpah. Do planine in še naprej vodi vznožna cesta.

Za pijačo, jedajo, glasbo in prijetno družabnost je preskrbljeno. Pridite v čim večjem številu.

Uspel pevski koncert

Slovensko prosvetno društvo „Vinko Poljanec“ v Škocijanu si za časa poletne turistične sezone silno prizadeva, da nudi tujcem gostom tako ali drugačno domačo slovensko prireditev. Predsednik Miha Kap ima pri tem že izkušnje, saj skoraj vsak teden povabi ansamble, pevce in druge kulturne delavce, da prirejajo večere za goste — „koroške večere“. Zadnjič pri Tednu na Zgornjih Žamanjah se je predsednik Kap še posebno odlikoval, kajti kar v holandščini je pozdravil goste pri Piceju, po večini Nizozemce. Čuli smo, da je kaj takega že lani storil. Presenečeni smo bili prav v smislu, ki naj bi bil resnica kerjkoli na dvojezičnem ozemlju obdravske dežele (ko se gre samo za dva jezika: nemščino in slovenščino!) Spored večera so napolnili domači pevci društvenega moškega zbora „Vinko Poljanec“. Pri tem je moral Wrulich Šimi dirigirati, kajti Kežar Hanzi ni mogel priti zaradi neke nezgode pri vsakdanjem delu.

Da — vsakdanje delo daje dosti skrbi in težav našim ljudem. Zlasti sedaj v sezoni. Vsak se pač trudi kakor more, da bi ujel kako drobtinico od včasih le prehlvalisane „pogače donosnega tujkega prometa“. In poleg vsakdanjega dela najdejo naši ljudje še čas in moč, da „garajo“ kot prosvetaši. Kdor misli, da ni več idealizma, naj pride na take nastope, bo pa videl žuljave roke, ki tokrat dirigirajo, bo videl zdelana telesa, ki se sedaj dvigajo v ljubezni do slovenske pesmi, bo videl žareče oči, ki se mučijo, da bomo tudi jutri videli naše slovensko narodno delo! Ob takih mislih se nam zdi, da bi kar lepo bilo, če bi več rojakov hodilo na prireditve. Zlasti tisti, ki so „samo gledalci“ in „samo poslušalci“ (pa še tiste redko), ali pa tisti, ki so „samo načrtovalci, voditelji, usmerjevalci ter svetovalci, nergači in kritiki“ — naj pridejo, povsod naj so prisotni, da vsaj ploskajo, da so pasivno prisotni, kajti če bo do tega spoznanja prišel: V današnjem času peti na koncertu samo za obloženi kruh, je treba velike sile zavesti in skupne slovenske kulturne vesti!

Poleg domačega pevskega zbora je prispeval k uspešnemu večeru tudi Obirski ženski oktet pod vodstvom Valentina Polanška. Ansambel, ki bo šele letos oktobra praznoval svojo triletnico in ima za sabo že nad petdeset nastopov. Večkrat smo že poročali o tem. Sedem pesmi so Obirčanke zapele, od teh tri skladbe po besedilu in melodiji dirigenta samega. Četudi smo morda mislili, da poslušalcem, ki so v prvi vrsti tukaj pri nas na oddihu in dovzetni le za zgolj „holadro“-razpoloženje, ni preveč za take otožne pesmi kot so narodne „Nocoj je an fajn večer“, „Hladna jesen se že bliža“ (po napevu ruske „Volga“) ali „Travnici so že zeleni“ — pa Polanškove (kot „Na Obirju živela je dečva, / ki je pastirju dala srce. To pa ni smela, / da bi ga vzela, / ker b'la je je kmečka, / pastirček pa ne“ ali pa „Je davno zima že minula, / a moje rože ne cveto. / Sem druge fante peti čula, / a njega res nič več ne bo...“) — pa ne drži. V povezovalnem tekstu je ljubka učiteljica Helka Mlinarjeva s poetičnim plahim nastopom seznanjala goste v nemščini. Medžimurska narodna pesem v priredbi Slavka Mihelčiča „S'm si vzela Jurja Brankoviča“ pa je izzvala poseben aplavz. Vsaj dva poslušalca sta se po končanem koncertu odobravajoče zanimala za pesmi. Ko bi taki ljudje kar pisali na slovenske časopise in povedali svoje, bi nam v marsičem koristili, da prihodnjič uravnamo program tako kakor želi publika...!

Štavdekarjeve mame ni več

Pred nedavnim smo se na nončvaškem pokopališču za vedno poslovili od Štavdekarjeve mame, Elizabete Pratkaner rojene Kralj iz Cirkovč pri Pliberku.

Rodila se je pred 78 leti v znani Travarjevi družini na Grabljah. Svoja mlada leta je preživela doma v krogu staršev, bratov in sester, pozneje pa se je spoznala s svojim življenjskim sotočarjem Francem Pratkanerjem iz Cirkovč in se poročila oziroma primožila na njegov dom.

Pokojna mati je bila v svojih mladih letih zvesta sodelavka in predvsem igralka slovenskega prosvetnega društva v Pliberku. Tudi v njenih starejših letih, se je, če je bila le priložnost, vedno rada udeleževala naših iger in prireditev. Nad vse rada je imela našo lepo slovensko pesem in rada je čitala knjige, iz katerih je črpala znanje in s tem tudi samozavest in zaupanje v lastne zmoglosti.

Na Štavdekarjevi kmetiji je morala trdo poprijeti za delo. Sploh je bila ona glavni stebel družine. S tudi že pokojnim možem sta imela številno družino, ki jo je bilo

treba preživljati. Včasih je bilo na kmetiji še kruha premalo, takrat ni bilo tako kot danes, ko je vsega v izobilju. Kruh je bil trd in črn. Zlasti med obema zadnjima vojnama, je bilo za našega kmeta res hudo, zlasti če je imel veliko družino. Prodati ni bilo kaj oziroma nisi mogel, ker nihče ni imel denarja, da bi kmečke pridelke odkupil; otroci pa so morali biti preskrbljeni z najpotrebnejšim in vsakdanjim kruhom. Čeprav je imela težko življenje, vendar ni obupala. Bila je prava slovenska mati — dobra, usmiljena in potrpežljiva. Ta njena čednost pa je naletela pri ljudeh, zlasti pa seveda pri njenih otrocih na pristrčen odziv, tako, da je imela v svojem življenju poleg težkih tudi prijetne trenutke, katerih se je vedno rada spominjala.

Svoj življenjski večer je preživela pri hčerki Štefki v Bidri vasi. Bil je to njen tretji dom, v katerem je tudi umrla.

Naj se pokojna Štavdekarjeva mati po trudapolnem življenju spočije v domači zemlji. Svojem izrekanju naše globoko sožalje.

Naši otroci na morju

Z letovanja v Savudriji ob sinjem Jadranu so naši otroci poslali Zvezi slovenskih organizacij pozdravno razglednico s podpisi vseh fantov in deklet, med katerimi so tudi otroci Mladja, ki jih vodi Irena Verdel, ki trenutno še uživajo čare letovanja ob morju.

Zdaj ko to objavljamo se pa žal čas že izteka, tako da je treba že misliti na povratek naših otrok. S tem v zvezi uprava počitniške kolonije obvešča starše otrok, da se bodo otroci z letovanja vrnili v sredo 27. julija. Pripotovali bodo z avtobusom podjetja Sienčnik iz Dobrle vasi. Otroci bodo izstopili v Celovcu, Gasometergasse 10 in v Dobrli vasi pred avtopodjetjem Štefana Sienčnika. Prihod v Celovec je ob 12. uri, v Dobrlo vas pa temu primerno kasneje.

Starše iz Roža, Gur in Zilje prosimo, da pridejo po svoje otroke zanesljivo v Celovec, starše iz Podjune pa v Dobrlo vas. Starše tem potom opozarjamo, da nosijo sami odgovornost za vsako morebitno nezgodo otrok, če jih na določenih mestih sami ne bodo čakali.

Slovensko prosvetno društvo „Zarja“ iz Železne Kaple vabi v soboto 23. julija 1977 na

srečanje folklornih skupin

Folklorne skupine se zberejo ob 14. uri pred glavno šolo in v povorki krenejo do hotela Obir. Ob 15. uri nastop folklornih skupin: Markovci iz Ptuja, „Sava“ iz Kranja, KPD „Planina“ iz Sel, Landjugendgruppe iz Železne Kaple, SPD „Zarja“ iz Železne Kaple in otroška folklorna skupina SPD „Zarja“ iz Železne Kaple. Ljubitelji folklornih plesov pristrčno vabljeni!

(Nadaljevanje iz zadnje številke)
V četrtek 9. junija smo po zajtrku zapustili Varšavo s ciljem Wrocław. Prevozili smo 400 kilometrov. Med potjo smo se ustavili v Zeleni woli, v Lodžu pa smo kosili. Vreme je bilo vroče kot v sušilnici. Ker je bil ta dan praznik rešnjega telesa, smo videli med potjo mnogo procesij. Obiskali smo tudi rojstno hišo Friederika Chopina. Ze jutraj, ko smo

Nato smo nadaljevali pot. Med potjo je bilo veliko smeha, posebno veselo so se imeli na srednjih sedežih, na zadnjih pa preprih, medtem ko je profesor spal. V Wrocławu v hotelu "Panorama" smo prespali. Stregli so nam zelo vljudni ljudje. Zvečer smo si še ogledali mesto. Na hišah se še vidijo sledovi vojne. Hiše tega mesta so starega stila, iz okoli 17. stoletja. Naslednjega dne 10. junija je bilo spet

Naslednjega dne v soboto smo po zajtrku šli na ogled mesta in kupovat. Po kosilu smo se vozili z avtobusom, da vidimo čim več praške lepote. Čudoviti vodnjak, kjer se čuje zvonjenje zvonov, nas je tako ganilo, da smo med šumenjem vode čuli celo petje. Končno smo prispeli na Hradčane. To je zgodovinski kraj nekdanjih vladarjev in mogočnikov. Mislim, da si vsak, kdor je bil na

vito mesto in si ogledati vse tisto, za kar nam je tokrat manjkalo časa. Domov grede smo si ogledali še grad "Konopište", to je lovski dvorec cesarja Ferdinanda Habsburškega. Ta grad ima toliko trofej in dragocenosti, da jih ne moreš opisati. Na tem gradu so skovali prvo svetovno vojno. Star je okoli 700 let in je imel že veliko posestnikov. Za ogled je na razpolago samo nekaj

Izlet ZKP na Poljsko in Češkoslovaško

prispeli v Železni woli, kjer je rojstna hiša Chopina, je bilo tam mnogo ljudi, ki so se pripeljali tja z avtobusi z vseh strani sveta. Hiša je preurejena v muzej. Med ogledovanjem sob, kjer je Chopin delal in ustvarjal, smo slišali po magnetofonu njegov življenjepis. Poljaki tega skladatelja zelo častijo. Prisostvovali smo tudi koncertu Chopinovi melodi. V parku okoli hiše so klopi zasedene z

Wrocław (Breslau): Stari rotovž

Ljudmi, ki poslušajo Chopinove melodi, ki se zlivajo po celem vrtu in začarajo vsakega človeka. V mestecu Lowitz je bila tisti dan velika procesija v poljskih narodnih nošah. To folklorno procesijo pridejo ogledovat ljudje iz cele Poljske. Na tej vožnji smo zopet videli obsežna žitna polja in pa tudi že prve plan-taže sadja. V hotelu "Savoy" v Lodžu smo obedovali in si gasili žejo, kajti vročina je bila neznosna.

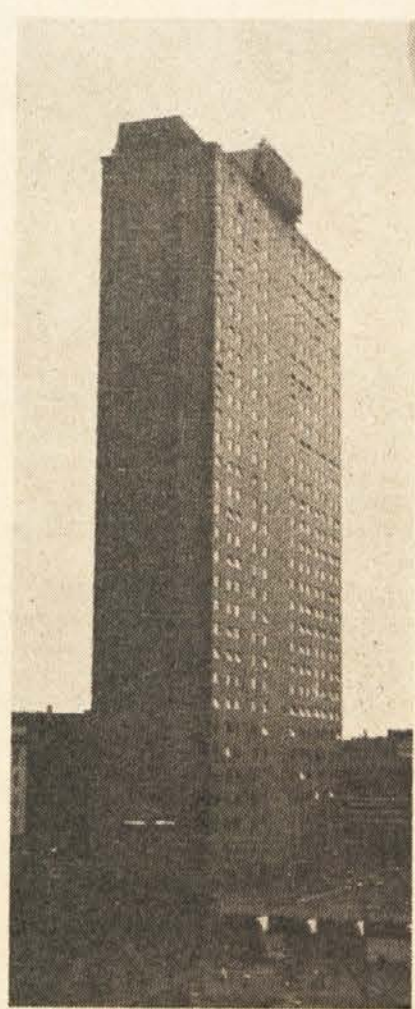
sončno vreme. Adijo Wrocław (Breslau), mesto lepih starih hiš. Naša voditeljica izleta Hanna Trojanowska nas je zapustila, zapeli smo ji nekaj pesmi v slovo. Bila je vsa navdušena nad našim humorjem. Dala nam je tudi njen naslov, da bi ji pisali, ko se vrnemo v domovino. Naša načrtovana pot za ta dan je bila dolga 265 kilometrov. Morali smo zopet preko državne meje, kar je pomenilo spet čakanje. Med vožnjo so nekateri izrabili priložnost, da so sortirali in zapisovali kovance, ki so jih nabrali ali zamenjali na Poljskem. Z bančnim uslužbencem, ki je imel mnogo dela, smo se zelo zabavali. V okolici Jelenia gora je pokrajina hribovita in obrasla s smrekovimi gozdovi. Videli smo vzorno gozdarstvo in sadjarstvo. Ceste postajajo ovinkaste in obrobene so z malimi hiščami. Veliki pašniki so polni živine. Jelenia gora, ki ima 53.000 prebivalcev, je mesto, ki je nastalo v srednjem veku. Sredi dopoldneva smo dospeli tja. Hitro smo zapravili naše zadnje zlo-tije. Ob cesti proti državni meji je pred leti burja podrli velike površine gozda. Vidi se, da je gozd očiščen, les spravljen in gole površine pogozdene. Mejni prehod med Poljsko in Češko na 830 m višine se imenuje Jakošice. Tam smo čakali v vročini eno uro. Posadka na meji je bila še kar prijazna. Ob 14. uri smo se končno odpeljali. V vasi Haracohow smo imeli še cestno kontrolo. Sitnari-li so okoli avtobusa. Gustl pa je takih "malenkosti" navajen. V Mladem Boleslavu na Češkem smo imeli pripravljeno kosilo, ki se nam je zelo prileglo, saj smo bili že lačni. Razlika v prehrani med Poljsko in Češko je velika. Na vsak način nam je češko pivo zelo prišlo. Osveženi in okre-pčani smo nadaljevali pot proti Pragi, kamor smo prispeli ob 20. uri. V hotelu "Tatran" smo dobili sobe. Po kratkem sprehodu smo šli spat.

Hradčanih lahko predstavlja drago-cenosti in zgodovinske vrednote tega kraja in mesta. Praga nima zastoj imena "zlata Praga". Človek bi moral imeti vsaj en teden časa, da bi si ogledal vse stvari, ki so zanimive. Večerjali smo v gostilni pri "Fleku". Gostilna je znana po filmu o Švejk, stara je okrog 500 let. Pivo je teklo po grlu kot medica. Tudi peli smo, pela je cela gostilna. Naši sosede pri mizah so bili maturantje iz Hrvaške, turisti iz Nemčije, pa seveda tudi Čehov ni manjkalo. Peli smo tudi ko-roške narodne pesmi in imeli veliko aplavza. Naša slovenska pesem je prodrla v vsa srca. Prehitro je čas minil in morali smo zapustiti prijetno družbo in se spraviti k počitku. Naslednji in poslednji dan našega potovanja, ki smo ga imeli pred nami, naj bi bil po kilometrih najdaljši, saj bi morali prevoziti nad 700 km. V nedeljo zjutraj smo se poslovili od Prage, z željo v srcu, da bi še enkrat imeli priložnost vrniti se v to čudo-

sob. Po ogledu gradu smo se še osvežili s pivom. V Konopištu smo tudi videli več avtobusov iz Jugoslavije. Poslovili smo se tudi od naše vodi-teljice izleta, ki se je zelo potrudila in nam pokazala veliko zanimivosti Češke. Govorila je zelo dobro hrvaščino, tako da smo jo vsi kar dobro razumeli. V bližini Tabora so majhna lepa jezera, a zelo malo tujkega prometa. Na poljih zopet pšenica in ječmen. V hotelu "Perla" v Budjovicah smo kosili. Postregli so nam zelo dobro. Za popotnico je vsak kupil en do dva zavoja piva po štiri steklenice za 24,06 krone. Tako smo lažje prenašali vročino pod motom: "Sonce je pripekalo, grlo se sušilo, a žlahtno pivo nas je zopet osvežilo." Z Budjevice do meje je še 38 km. Na meji smo stali več kot dve uri. Pozno popoldne smo šli v Mauthausen. V taborišče nismo mogli, ker je ob tem času že zaprto. Ogledali smo si spomenike žrtev raznih držav in tu-di v kamnolomu smo bili. Šli smo po

Praga: Mala strana z Hradčinom v ozadju

Varšava: Grand hotel

takoimenovanih stopnicah smrti. Naštel sem 185 kamnitih stopnic po katerih so hodili interniranci dan na dan v kamnolom, kjer jih je mnogo obnemoglo za vedno. Iz Mauthausna smo se odpeljali potrti. Čas pa je hitro tekkel in bližali smo se zopet goram. V Triebnu smo se ustavili, se okrepcali, pa seveda še kak jopič pozabili. Bilo je smeha in pa tudi preplaha. Okoli enih ponoči smo bili v Celovcu.

Izlet se je odvijal v izredno prijetnem vzdušju. Veliko smo si ogledali, mnogo doživeli, prijateljev spoznali in se v pesmi pobratili. Upam, da bo Zveza koroških partizanov še priredila kakšno podobno potovanje. To potovanje je bilo prav dobro organizirano. Vsem organizatorjem, posebno tovarišu Janezu se prav lepo zahvaljujemo za ves trud, ki so ga imeli. Tudi našemu šoferju velja zahvala, da nas je srečno prevozil 2500 km brez nezgod; Profesorju Škerlu, ki nas je med potjo seznanjal z zgodovino in posebnostmi krajev, katere smo obiskali in Foltiju Hartmanu, ki je skrbel za lepo ubrano petje. Nasvidenje na podobnem izletu.

Toni Haderlap

IVAN CANKAR

SOSSED LUKA

KMEČKA NOVELA

"Pustite ga, ljudje, da ga pripeljem živega!" je klical žandarm, ki se ni mogel ganiti v gneči. Tesna izba je bila polna, še v veži so se trli ljudje. Žandarm je suval s kopitom puške in je delal pot sebi in Luki. Luka je bil globoko upognil glavo in je gledal v tla; roke je imel uklenjene za pestjo, stiskal je pleča in pripogibal hrbet; gologlav je bil, suknjo je imel odpeto in vrat razgaljen.

Neprestano so padale nanj težke pesti, na čelo v obraz, za tilnik, na rame; Luka je komaj čutil udarce; toliko, da se je časih opotekel, da je umaknil glavo, ali da je upognil hrbet še nižje; šel je kakor brez zavesti, opotekel se je čez prag, sunili so ga iz veže na cesto. Nikomur ni prišlo na misel, da bi zaprl duri, ostale so na stežaj odprte.

Komaj je bila procesija na klancu, je stopil Gorjanec v stran, počakal je, če bi ga kdo ne pogrešil in poklical, nato se je vrnil hitro v Lukovo kolibo. Zapalil je vžgalico, našel je ob peči drobno tresko, prižgal jo je nizko ob tleh ter ščitil plamen s široko dlanjo, da bi ne zapazil luči v oknu, kdor bi se ozrl izpod klanca. Iskal je po izbi, hodil je iz kota v kot, upognjen do pasu, časih je pokleknil ter preiskaval špranjo, ki jo je ugledal v tleh ali v steni. Odprl je skrinjo ter je razmetal po izbi umazane cunje, razcapano obleko, stare škornje; toda med cunjami ni bilo ničesar. Za peč in na peč je pogledal, še v peč je posvetil; zmerom bolj srdit je bil in pot mu je kapal s čela.

"Pri sebi jih nima, razbojnik!" se je jezil. "Dobro sem videl, ko je ležal na tleh, da ima v suknji raztrgan žep; tja jih ni vtaknil, ni bil tako neumen. Drugam pa jih tudi ni nesel, naravnost domov je bil šel iz krčme, ni imel časa, da bi izbral kraj! Saj mu še ni bilo ne do bankovcev, naravnost domov je šel in se je obesil, budalo; bankovce pa je vtaknil kamorkoli, v tisto špranjo, ki mu je bila pri roki; Človek

5

bi mislil, da jih je vrgel kar na tla — saj so mu goreli v pesti kakor žerjavica!"

Prestrašen je postal sredi izbe in je posvetil s tlečo tresko po tleh.

"Če jih je vrgel na tla — koliko je bilo ljudi tukaj! Lahko jih je pobral, kdor je hotel; ugledal je papir, stopil je nanj in je pobral na skrivaj, ko ga nihče ni videl. Prej bi bil moral gledati, pa ne zdaj!"

Ozrl se je še enkrat, zalučil je tresko na tla, da so odletele iskre in je šel. Debel, kakor je bil, je sopihal po klancu nizdol, da bi dohitel razbojnika in procesijo.

Vsa vas je bila vzdramljena; glasno je bilo na cesti, pred hišami so stali ljudje, prišlo jih je celo mnogo iz Male Ligojne, pol ure daleč.

"Andrejca so ubili! Luka ga je ubil!" je pozdravljal soseda soseda. Ugibali so, kako ga je ubil, če ga je z nožem sunil, ali če ga je udaril s sekuro. Tudi o bankovcih so ugibali in kolikor dalje je šla govorica, toliko več je bilo denarja.

Procesija je neprestano rasla; sredi črne množice se je zibal žandarmov pernjak, Luko pa so videli le tisti, ki so šli tik poleg njega in za njim; omamljen od utrujenosti in od udarcev je stopal sključen v dve gube, glava mu je slonela skoro na prsih, noge so se mu opletale; žandarm ga je držal za roko trdno kakor v kleščah, drugače bi se bil zgrudil na kolena.

Zenska se je pririla skozi gnečo.

"Ne tepite ga, siromaka, Bog ga bo sodil!"

Začuden so se ozrli nanjo in nekdo jo je sunil v stran. Luka pa je slišal njene besede; vzdignil je glavo in je pogledal naokoli z motnimi, zakrvalnimi očmi.

"Bog bo sodil; tebi, soseda, pa bo povrnil!"

Prišli so do krčme; v izbi, na klopi, je ležal ubiti Andrejca. Vrata so bila na stežaj odprta; Luka je ostal v veži, pred pragom; ljudje, ki so bili v izbi, so se ozrli, spogledali so se in so stopili narazen, tako da je videl Luka naravnost na ubitega.

"Tam leži, zdaj ga poglej, ki imaš na duši njegovo kri!" je zaklical nekdo iz gneče.

Andrejca je ležal zlekjen na klopi, roke je imel sklenjene na prsih; noge mu je pokrivala njegova blatna, ob

ovratniku okrvavljena suknja; glava, ki je ležala na trdi klopi, samo z žakljevino pregrnjena, pa je bila do oči zakrita z belo ruto, tako da ni bilo videti nobene rane.

Luka je gledal z izbuljenimi, mirnimi očmi, kakor da bi ne videl in ne razumel ničesar.

Neki človek, črno oblečen in bradat, ki ga Luka ni poznal, je stopil k ubitemu, da bi mu odgrnil rano. Luka je vztrepetal in je obrnil glavo v stran. Vse oči so bile uprte nanj.

"Poglejte!" je vzkliknil mlad fant. "Toliko korajže je imel, da ga je ubijal, toliko pa je nima, da bi ubitega pogledal!"

Kakor takrat, ko je odgovoril: "Jaz sem ga ubil!" tako se je vzdignilo v srcih sovraštvo do razbojnika. Obrazi so bili temni, oči so se svetile srepo izpod obrvi.

V veži se je množica prerivala in razmikala, Gorjanec se je prisuval s komolci skozi gnečo. Postal je pred Luko, kakor v izbi, ko ga je bil udaril na čelo; iz njegovega rdečega obraza in iz zalitih oči je gledal silen srd.

"Ropal si, razbojnik!" je zakričal hripavo, vzdignil je pest in je udaril Luko v obraz, naravnost na oko. Nihče ni izpregovoril besede, tudi nobena druga roka se ni vzdignila, da bi udarila na razbojnika.

"Zakaj ga je udaril? Zakaj v obraz?" je izpregovoril z osornim glasom nekdo zadaj, v temi; nihče mu ni ugovarjal, vsi so molčali osupli.

Luka je vzdignil uklenjene roke in je pritisnil pest na čelo. Ze na poti s klanca ga je bil ranil nekdo nizko na čelu, nad obrvjo, zdaj se je ulila kri čez oko. Ko je tiščal pest na čelo in pogledal z drugim očesom kvišku, je spoznal Gorjanca; in vztrepetal je, kakor v daljnem spominu.

"Zakaj me ti biješ, Gorjanec?" je zaklical s pol očita-jočim, pol prosečim glasom.

Vsi so slišali, kako čudno je izpregovoril, kakor da bi bila v besedi velika misel, ki ni znana drugemu nikomur, nego samo razbojniku in Gorjancu. "Zakaj me ti biješ?" To je bilo toliko, kakor da bi bil rekel: "Vsi drugi imajo pravico, da me bijejo in da pljujejo name, samo ti, Gorjanec, nimaš pravice! Ti veš, kaj je med nama!"

Gorjancu je omahnila pest, ki se je hotela vzdigniti

Nova hiša

Bilo je majhno prase. To je reklo: „Postavim si hišo, da bom imelo stanovanje.“

Šlo je v gozd. Tam je srečalo zajca. „Dobro jutro, prase!“ je pozdravil zajec. „Kam potuješ?“

„V gozd. Tam si postavim majhno hišo,“ je reklo prase.

„Tudi jaz nimam stanovanja,“ je dejal zajec. „Rad bi ti pomagal pri zidanju.“

„Kaj pa znaš?“ je vprašalo prase.

„Znam nositi les,“ je odgovoril zajec.

„Dobro,“ je reklo prase. „Pojdi z menoj!“ Prase in zajec sta šla dalje. Srečala sta ovco.

„Dobro jutro!“ je pozdravila ovca. „Kam potujeta?“

„V gozd. Tam si postaviva majhno hišo,“ sta rekla prase in zajec.

„Tudi jaz nimam stanovanja,“ je dejala ovca. „Pomagala bi vama rada pri zidanju.“ „Kaj pa znaš?“ je vprašalo prase.

„Znam nositi kamenje,“ je odgovorila ovca.

„Dobro,“ je reklo prase. „Pojdi z nama!“ Prase, zajec in ovca so šli dalje. Srečali so gos.

„Dobro jutro!“ je pozdravila gos. „Kam potujeta?“

„V gozd. Tam si postavimo majhno hišo,“ so rekli prase, zajec in ovca.

„Tudi jaz nimam stanovanja,“ je dejala gos. „Pomagala bi vam rada pri zidanju.“

„Kaj pa znaš?“ je vprašalo prase.

„Znam nositi apno,“ je odgovorila gos.

„Dobro,“ je reklo prase. „Pojdi z nami!“

Prase, zajec, ovca in gos so šli dalje. Srečali so kozo.

„Dobro jutro!“ je pozdravila koza. „Kam potujeta?“

„V gozd. Tam si postavimo majhno hišo,“ je reklo prase.

„Tudi jaz nimam stanovanja,“ je dejala koza. „Pomagala bi vam rada pri zidanju.“

„Kaj pa znaš?“ je vprašalo prase.

„Znam nositi pesek,“ je odgovorila koza.

„Dobro,“ je reklo prase. „Pojdi z nami!“

Prase, zajec, ovca, gos in koza so šli dalje. Srečali so petelina.

„Dobro jutro!“ je pozdravil petelin. „Kam potujeta?“

„V gozd. Tam si postavimo majhno hišo,“ je reklo prase.

„Tudi jaz nimam stanovanja,“ je dejal

petelin. „Pomagal bi vam rad pri zidanju.“

„Kaj pa znaš?“ je vprašalo prase.

„Znam zgodaj zjutraj buditi in klicati na delo,“ je odgovoril petelin.

„Dobro,“ je reklo prase. „Pojdi z nami!“

Prišli so v gozd. Pričeli so zidati hišo. Petelin je vsako jutro kikirikal in zbudil prase, zajca, ovco, gos in kozo. Zajec je nosil les, ovca je nosila kamenje, gos je nosila apno, koza je nosila pesek, prase pa je zidalo hišo.

Kmalu je bila hiša gotova. Bila je lepa hiša, za vse dovolj velika.

Petelin pa je zdaj rekel: „Pomagal sem vam zidati hišo. Ni mi dovolj pravica, da smem stanovati pri vas, ampak zahtevam tudi plačilo. Vsako jutro sem vas klical na delo. Če bi mene ne bilo, bi ta hiša nikoli ne stala. Plačajte mi torej moje lepo petje!“

Prase mu je odgovorilo: „Mi vsi smo delali, mi drugi še teže kakor ti in to vsak dan od jutra do večera. Zato bomo zdaj vsi v tej hiši stanovali. Nihče ne dobi drugega plačila. Tako smo se domenili.“

Petelin pa se je še kar naprej repenčil: „Zahtevam plačilo! V tej hiši sploh nočem stanovati. Prenizka in preozka je zame. Vajen sem večjega in lepšega stanovanja. Za

Živela sta oče in mati, ki sta imela prelepo hčerko. Vsi so trdili, da je lepše ni v listem kraju, pa tudi v drugem ne. Zato se je deklica tako prevzela, da se je samo lišpala in ni hotela nič delati.

Oče ji reče nekoč: „Hčerka, pojdi, prinesi mi vodo!“

Lepa hčerka odgovori:

„Bom padla v vodo!“

„Primi se za vejo!“ svetuje mati.

„Veja se bo odlomila.“

„Izberi močnejšo vejo!“

„Si bom roke opraskala.“

„Natakni rokavice!“

„Se bodo raztrgale.“

„Jih boš pa s šivanko zašila.“

„Šivanka se bo zlomila.“

„Vzemi močnejšo šivanko!“

„V palec se bom zbodla.“

Pa se ponudi sosedova deklica: „Bom kar jaz stekla po vodo, sosedovi!“ In je šla ter prinesla vodo.

Mati je spekla pogačo.

Hčerka je vzkliknila: „Daj mi pogačo!“

„Vroč je, roke si boš opekla!“ odgovori mati.

„Nataknila si bom rokavice.“

plačilo pa vas bom tožil. Po vsem svetu bom grdo o vas govoril.“

„Potem pa kar pojdi od nas!“ mu je zaklicalo prase.

„Saj pojdem. Ti si pač prase. Zajec, ovca, gos in koza pa niso nič boljši od tebe. Sram vas bodi vse skupaj!“

Tako jih je zmerjal petelin, nazadnje pa je še pljunil prednje.

Tedaj pa se je skozi gosto praproto priplazila lisica. Hlastnila je po petelinu in že je izginil v njenem gobcu. Tako je v lisičjem želodcu našel svoje novo stanovanje.

Prase, zajec, ovca, gos in koza pa so srečno živeli v novi hiši.

Gosta – redka

*Gosta, gosta — majhna, majhna
turščica se stiska;
ko jo bodo krave žrle,
bo še prazna, nizka.*

*redka, redka — pa visoka
druga se košati;
latje njeno polno zrnja ...
To bomo bogati!*

Andrej Budal

Lakomna žaba

Nekoč je živela žaba. Nekega dne je odšla z doma iz svojega okroglega jezera. In hop, hop — vsa vesela na sprehod. Hop, hop — in zgrešila je pot domov.

Še huje pa je, da je prišla na mravljinčjo stezo. Na desetine mravelj ji je zlezlo na hrbet. In na stotine se ji jih je zagrizlo v trebuh.

„Oj!“ je zajokala žaba. „Kaj vas ni sram, da grizete blodečega in sesate kri lačnemu?“

Mravlje je res postalo sram. Globoko so se ji priklonile in rekle: „Spoštovana žaba! Izvolite k nam na obisk, najejte se naše hrane, napijte se našega medu.“

Žaba je šla; kaj pa je jedla, je že pozabila.

Kaj je pri mizi govorila, se ni več spomnila. Na čem je spala, ni več vedela. Spila je toliko medu, da se je čisto upijala.

Zjutraj se je zbudila in prosila eno izmed mravelj: „Prosim te, zlezi na macesen in poglej, kje je moj dom!“

Mravlja je zlezla na drevo in rekla: „Tam proti zapadu se blešči jezero. Če hočete, vam pokažem bližnjico.“

„Oh, pridna si,“ se je razveselila žaba. „Pojdiva, pojdiva! Za to te dobro pogostim.“

„Ne,“ je odvrnila mravlja, „nočem biti sama pogoščena. Me vse smo vas včeraj nasitile in napojile. Če nas danes vabite, nas povabite vse! Me smo družabna bitja. Skupno delamo, zato se tudi skupno veselimo in počivamo.“

Tedaj je žaba povabila k sebi v goste vse mravlje. In je šla hop, hop — kot zelen kamenček, mravlje pa za njo kot tekoči potok. In vse mravlje, kar jih je bilo v mravljišču, in vse v drugem, tretjem, v desetem, v tisočem — prav vse mravlje iz gozda so šle k žabi v goste.

Prišli so do jezera in žaba je rekla: „Počakajte trenutek, mravlje, grem naprej, da pripravim gostijo!“ in — štrbunk v vodo.

Mravlje so stale dan, stale so dva dni — žabe pa od nikoder. Sedmi dan se je mravljinčja mati razjezila. „No,“ je rekla, „prej bomo umrle od lakote, ko dočakale žabjo gostijo.“

Močnejše si je zatisnila pas in je šla domov. Ostale mravlje so si prav tako zategnile svoje pasove in se napotile proti domu.

In zatosi hodijo mravlje od takrat pa prav do danes s tako stisnjenimi trebuh. Niso še nadomestile teže, ki so jo takrat izgubile.

(Altajska pravljica)

vdruči; ozrl se je in ko se je ozrl, je ugledal nenadoma mrtveca na klopi: tam je ležal zleknjen, glavo zastrito do oči, lica rumena, roke sklenjene na prsih. Rdeča lica Gorjančeva so prebledela, zalite oči so se čudno izbuljile; molče se je okrenil, ril se je skozi gnečo in je izginil.

„Tudi on sam je razbojnik!“ je zaklical nekdo za njim.

Krčmar je bil napregel voz. Luka in žandarm sta šla skozi vežo; ljudje so stopili v stran in so molčali; nobena roka se ni več vzdignila, tudi hude besede ni bilo več; z resnim očesom, skoro sočutno so gledali na razbojnika, ki je šel mimo z globoko upognjeno glavo, ranjen in truden.

Še ponoči ga je bilo treba spraviti na Brezovico. Krčmar sam je vozil; prisedel je k njemu postaren kmet, ki je bil v krčmi ob tistem času, ko je prišel Luka ter se obtožil; zato je prisedel, da bi krčmarju nazaj grede ne bilo dolgčas. Zakaj žalostno je sedeti v vozu, kjer je sedel razbojnik, in sitno je voziti po cesti, kjer je ležal ubit človek še tisto noč.

Hitro je vozil krčmar. Skoro je izginila vas za njimi, drobne luči so se še svetlikale iz teme. Kmalu so prišli do križpota ter zavili z razvožene, blatne okrajne ceste na veliko cesto.

„Tam je bilo!“ se je okrenil krčmar k žandarmu in je pokazal z bičem. Postali so; žandarm se je nagnil globoko iz voza in je gledal na cesto. V luči brljave svetilke ni bilo videti ničesar; poznalo se je samo, da je blato razhojeno in razrito od mnogih korakov; krvi ni bilo razločiti.

„Dalje!“ je ukazal žandarm.

Noč je bila temna in hladna, rosilo je neprestano. Nobeno oko se ni več zasvetilo ob poti, svetilka pred vozom je svetila zaspalo, komaj za par korakov naokoli. Iz sive teme se je vzdigalo pred njimi na obeh straneh ceste črno drevje in se je zopet potopilo v temo. Ko so se pripeljali mimo Šrangarja, je zacvilil za hišo pes z zategnjenim, hripavim glasom. Vsi so se ozrli na hišo, ki je stala v temi tiha in črna.

„Tam je bil greh spočet!“ je izpregovoril kmet, ki je sedel poleg krčmarja.

„Ze veliko grehov je bilo spočetih tam, spočetih in storjenih!“ je zamrmral krčmar in je švigil z bičem.

Luka je sedel miren, kakor da bi dremal. Ko je sedel na

voz ter se rahlo zibal po razmočeni, blatni cesti skozi vlažno noč, je legel v njegovo srce prijeten pokoj; kakor da bi bilo po vsem velikem trpljenju zadremalo utrujeno srce. Ampak umiril se je, kakor se umiri otrok, ki je dolgo jokal in si zaželi prijazne besede in sočutja. Prijetno je bilo Luki, ko se je zibal v vozu, toda rad bi bil govoril, karkoli, rad bi se bil izpovedal, razložil po pravici, kakor razloži človek sosedu in prijatelju. Toda vsi so molčali; nihče ga ni ogovoril in nihče se ni ozrl nanj.

Kmetu in krčmarju je bilo tesno pri srcu, kakor da bi vozila rakev in bolnika skozi noč. Zelo dolga se jima je zdela pot, dolga, kakor da bi hodila peš v poštem razgovoru, in od Šrangarja do Brezovice je bila še dobra ura.

„Jaz ne vem!“ je izpregovoril kmet. „Kakor da bi držala kolesa nazaj v tem blatu! Saj se nikamor ne premaknem!“

Krčmar je pognal.

„Če se človeku pusto, je še od hiše do hiše daleč!“ Luka se je razveselil, da se prekinilo tišino človeški glasovi. Plah in besede željan je čakal, da bi prišla vrsta tudi nanj, da bi se še nanj obrnil kdo z odgovorom, četudi neprijaznim.

Kmet je napol okrenil glavo.

„Povej nam, Luka, ki si bil zmerom pošten, kdo te je obsedel, da si storil tak greh? Kaj je bilo treba, da se zdaj vozimo zaradi tebe skozi to pusto noč!“

Luka je vzdignil glavo, celo nasmehnil se je njegov blatni in krvavi obraz.

„Zlodej me je bil obsedel, sosed! Ko smo sedeli pri Šrangarju, je čepel zlodej pod klopjo, tik za mojimi nogami in mi je vdahnil tisto pregrešno misel.“

Kmet se je prekrizal, krčmar pa je stresel zlovoljen z glavo.

„Pa zakaj si ga ubogal!“ je očital kmet z žalostnim glasom. „Zapodil bi bil izkušnjavca!“

„Greh je storjen, madež je na duši, nihče ga več ne izbriše!“ je vzdihnil Luka. „Ubogal sem, storil sem, kakor je ukazal in zdaj sprejemam še pokoro!“

„Zlodej je slab izgovor, Luka!“ je izpregovoril krčmar.

„Vsi hudodelci in razbojniki bi se lahko izgovarjali: Zlodej me je zapeljal, zlodej mi je vdahnil misel, pa sem storil. Ampak zaradi zlodeja ne uideš kazni!“

Udaril je po konjih, da je zaškropilo na voz blato od kopit.

„Nisem rekel zato, da bi se izgovarjal!“ se je branil Luka. „Ne maram uiti kazni; če bi me ne bili uklenili, bil bi šel sam, peš, ne gnan in ne uklenjen, in bi se izpovedal!“

„Zakaj pa si se hotel končati, če je tako?“ je prašal krčmar.

„Tudi takrat mi je bil vdahnil zlodej pregrešno misel; videl sem ga razločno, ko je čepel pod mizo, skrit v temo; tudi moj maček se ga je prestrašil, iztegnil je kremplje, naježil je dlako in je pobegnil.“

„Budalosti pripoveduješ, Luka!“ se je razjezil krčmar. „Saj si bil drugače pameten, zdaj pa ... Bog vedi, morda se ti je res zmešalo!“

„Nič se mi ni zmešalo!“ je vzkliknil Luka, kakor da bi bil užaljen. „Zlodej me je zapeljal in ravnal sem po njegovi zapovedi, z vso pametjo in z dobrim premislekom. Vse se spominjam, kako je bilo, zlodej me je vodil za roko, jaz pa sem šel in sem delal, kakor mi je prigovarjal. Ubogal sem ga, to je moj greh.“

„Kako pa je bilo? Kako si ravnal?“ je vprašal kmet in se je okrenil z vsem životom proti Luki.

„Tam boš povedal, zdaj molči!“ je zamrmral žandarm, ki je zaspan slonel v kotu.

„Zakaj bi molčal?“ je hitel Luka. „Tam bom povedal, vse po vrsti bom razložil, kakor se spodobi. Ampak če me vpraša sosed, pošten človek, zakaj bi mu ne povedal, zakaj bi se malo ne razgovarjal z njim? Tako je bilo: Sedimo pri Šrangarju, kakor sem rekel; Andrejček potegne iz suknje bankovce, tišči jih v pesti in jih nam kaže pod nos. Nato sede pijan, zadremlje, roko pa iztegne po mizi in tišči bankovce v pesti. Vsi smo gledali nanje, vsi, kolikor nas je bilo. Ne jaz sam; in ne meni samemu, zlodej ni vdahnil grešne misli meni samemu, vsem jo je vdahnil. Gorjancu jo je vdahnil in Šrangarju in vsem, ki so bili tam!“

Krčmar je vzkliknil začuden, tudi žandarm je vzdignil glavo in je poslušal pazljivo.

„Med njimi vsemi pa sem bil jaz najmalopridnejši, največji grešnik med grešniki, zakaj jaz edini sem ubogal.“

(Dalje v prihodnji številki)

(Nadaljevanje iz zadnje številke)

Se vedno se spominjam dolge in precej zabavne diskusije o izmenjavi znanstvenih vzorcev, v kateri so pristaši svobodnega kroženja vztrajali pri svobodnem kroženju znanstvenih vzorcev in so se umaknili šele, ko je bila večina prepričana, da nekateri znanstveni vzorci potrebujejo posebno zaščito in da bi bilo za okolico nevarno, če bi svobodno krožili.

Med pogajanji so mi bile na umu stolne mladih znanstvenikov iz manj razvitih držav Evrope, ki gredo v inozemstvo na specializacijo in ob vrnitvi domov odkrijejo, da njihova domovina nima sredstev za razvoj njihovega znanstvenega področja in nimajo akademskih slikov, ki so pogoj za napredovanje. Zopet odrinejo na tuje ali pa doma zapravljajo pridobljeno znanje in spretnost. Potrebne bi bile posebne oblike sodelovanja, kakor npr. mednarodne ekipe znanstvenikov za izvajanje raziskovalnih projektov in skupno študiranje problemov. Mreža znanstvenikov, ki po vsej Evropi študirajo iste ali podobne probleme, bi lahko okrepila znanstveni potencial posameznih držav in Evrope kot celote.⁸

Več držav udeleženk je predložilo besedila, ki jih je bilo mogoče združiti v določilo o skupnih ekipah znanstvenikov in o skupnih programih.

V oddelku o „Tujih jezikih in civilizacijah“, ki sledi oddelku o znanosti, države udeleženke izražajo namero, da bodo spodbujale proučevanje tujih jezikov in civilizacij,⁹ ki so pomembno sredstvo za širjenje zvez med ljudmi, za boljše spoznavanje s kulturo vsake države, ob ustreznem upoštevanju manj razširjenih in študiranih jezikov. Predvidene so mnoge oblike sodelovanja. Države udeleženke bodo posebno upoštevale sodelovanje strokovnjakov na področju leksikografije za definiranje potrebnih terminoloških ekvivalentov, zlasti v znanstvenih in tehničnih disciplinah. Izvajanje tega sklepa bi bilo lahko važno za manjše evropske narode, ki morajo prestopiti razvijati novo terminologijo na področju znanosti in tehničnih disciplin.

Osrednji problem v pogajanjih je bila enakost jezikov, posebno manj razširjenih ali študiranih. Predstavniki manjših evropskih držav so energično podpirali zgoraj citirano formulacijo. Bili so tudi za to, da bi se na višjih šolah organizirali tečajji tujih jezikov in civilizacij, na katerih bi predavali tuji lektorji, zlasti iz evropskih držav z manj razširjenimi ali študiranimi jeziki. Drugi problem je bil zvezan z vlogo države v izobraževanju, ki je vse obsegajoča na Vzhodu, toda manj poudarjena v večini drugih držav, vključno z Jugoslavijo. Kakšna bi bila vrednost dokumenta, v katerem bi samo Vzhod prevzel bolj ali manj trdne obveze? Države Vzhoda so zato zahtevale varnostne klavzule, kakor so: „kjer je ustrezno“, „kjer je zaželeno“, „če se tako dogovorijo“. Zahod je zahteval svojo standardno formulacijo „v okviru svojih pristojnosti“.

Države udeleženke imajo tudi namero pospeševati izmenjavo izkušenj z „učnimi metodami“, na vseh ravneh izobraževanja, pa tudi izmenjavo učnega gradiva. Predložene so bile mnoge oblike sodelovanja.

V predzadnjem določilu države udeleženke izražajo namero, da bodo pospeševale izmenjavo izkušenj pri vzgoji mladine in odraslih za mednarodno razumevanje, s posebnim poudarkom na tistih problemih človeštva, katerih razrešitev terja skupni prijem in širše mednarodno sodelovanje.

Logično je bilo, da je Konferenca o evropski varnosti in sodelovanju sprejela tak sklep in to tem bolj, ker čl. 26 Splošne univerzalne deklaracije človekovih pravic, na katero se sklicuje Sklepna listina v sedmem načelu Deklaracije o načelih, veljavnih za odnose med državami udeleženkami, naroča, da mora izobrazba zbujaati razumevanje, srpnost in prijateljstvo med narodi, rasami in verskimi skupnostmi in podpirati delo Združenih narodov za ohranitev miru.¹⁰ V razpravi so govorili o velikih problemih miru, o razorožitvi, rasizmu in izkoreninjenju diskriminacije, o ekonomski rasti, dekolonizaciji, nepismenosti, lakoti, populacijskih problemih. Zanimivo je zabeležiti, da je prvotni jugoslovanski predlog vseboval besedo „interdependence“ — medsebojna odvisnost¹¹, ki za nekatere predstavnike ni bila sprejemljiva. Tako je prišlo do tega, da je to določilo edino na področju izobraževanja, ki se nanaša na svetovne probleme. Konferenca ni sprejela jugoslovanskega predloga, v katerem naj bi se države udeleženke zavzele, da bodo podpirale dežele v razvoju in jim tako olajševale neodvisen izobraževalni in znanstveni razvoj, čeprav večina evropskih držav v svoji praksi vodi le tako politiko. Formalni razlog je bil, da za to v modri knjigi ni mandata.

Zadnji paragraf v tem oddelku govori o spodbujanju izmenjave učnega gradiva, v številni šolske učbenike, ob upoštevanju možnosti za širjenje vzajemnega spoznavanja.

MARIJA VILFAN

Kaj je v tretji košari sklepne listine conference o varnosti in sodelovanju v Evropi

IZVAJANJE SKLEPOV

Države udeleženke

Na kraju države udeleženke izreka-jo svoj sklep, da bodo izpopolnjevale določila Sklepne listine. Ne bom obravnavala pravne narave Sklepne listine in razpravljal o stopnjah obveznosti držav udeleženk. S tem se ukvarjajo drugi avtorji.

Imeli smo priliko videti, da Sklepna listina omenja kot izvajalce na področju kulture in izobraževanja državne institucije, nevladne organizacije, znanstvene ustanove, univerze, ljudi, ki se bavijo s kulturnimi dejavnostmi v založništvu, v filmu, na radiu in televiziji, knjižničarje, zdomce, člane narodnih manjšin, prevajalce, pisatelje, študente, učitelje, raziskovalce. Če bodo države udeleženke hotele izvajati določbe, bodo morale iskati podporo in sodelovanje vseh, ki jih navedla Sklepna listina.

Unesco

Ceprav je Unesco univerzalna in ne regionalna organizacija, že vrsto let razvija svoj evropski program. Tako je postal edina mednarodna vladna organizacija, v kateri sodelujejo vse evropske države na enakopravni podlagi. Očitno so države udeleženke na Konferenci o evropski varnosti in sodelovanju obilno izkoristile izkušnje Unesca. Vendar pa se na konferenci dolgo večina sodelujočih držav ni hotela izjasniti o tem, kakšno vlogo naj ima Unesco pri izvajanju določil.

Unesco je omejen skupno z Ekonomsko komisijo Združenih narodov za Evropo v Sklepni listini kot ena od obstoječih mednarodnih organizacij, v okviru katere bodo države udeleženke multilateralno izpopolnjevale določila Sklepne listine. Unesco je omejen v zvezi z izobraževalnim in znanstvenim sodelovanjem.

Določila, ki izrecno omenjajo Unesco, naj bi, razumljivo, izvajala ta

organizacija. Unesco bi bil tudi najprimernejša organizacija za izvajanje določil, ki predvidevajo „pomoč ustreznih mednarodnih organizacij“ (banka za kulturne podatke v Evropi, inventar dokumentarnih filmov kulturne ali znanstvene narave, koledar kulturnih dogodkov, skupne študije itd.).

O izvajanju določil Sklepne listine so na široko razpravljali na 99. zasedanju Izvršnega sveta Unesca v Parizu aprila in maja 1976. Generalna konferenca je na svojem XIX. zasedanju v Nairobiju istega leta sprejela resolucijo, s katero je med drugim priporočila državam članicam evropske regije „naj generalnemu direktorju predložijo sugestije za nove oblike evropskega sodelovanja, ki bi jih vključil v načrt programa in budžeta za 1979—1980, da bi na ta način prispevale k izvajanju določil Sklepne listine helsinkijske konference“. Ista resolucija je poveljala generalnemu direktorju, „naj pripravi poročilo o prispevku Unesca k izvajanju določil Sklepne listine helsinkijske konference, ki bi ga lahko predložil na beograjskem sestanku leta 1977, če ga bodo od njega zahtevali.“

Po Helsinkih

Kakšna sta razpoloženje in praksa glede na sodelovanje na področju kulture in izobraževanja po Helsinkih? Beograjski sestanek nam bo morda dal natančno sliko unilateralnega in bilateralnega izvajanja določil konference. Več mednarodnih sestankov je razpravljalo o izvajanju določil tretje košare. Dialog med Vzhodom in Zahodom, ki se je začel na konferenci, se nadaljuje preko meja.

Naj za reprezentativen primer citiram dialog med V. I. Popovom,¹¹ namestnikom ministra za kulturo ZSSR, in Wolfgangom Winterjem¹² iz Zvezne republike Nemčije.

V. I. Popov najprej pojasni, da je razvoj kulturnih odnosov z drugimi državami načelo kulturne politike sov-

jetske države: v procesu izmenjave se določena nacionalna kultura neprestano bogati z resničnimi vrednotami drugih nacionalnih kultur. V. I. Popov podčrta važnost izmenjave z resničnimi vrednotami drugih nacionalnih kultur. V svojem članku „Duhovna kultura razvitih družb“ K. Dolgov¹³ pojasnjuje, kaj so negativne vrednote: v pogojih buržoaznega kapitalizma je „masovna kultura“ najvažnejši instrument manipulacije zavesti, služi za to, da izdeluje stereotipe družbenega obnašanja in mišljenja v službi tistih, ki so na oblasti, da profanira ideale humanizma, družbenega napredka, socializma in da uničuje vero v človeški razum. Njena sredstva so kult nasilja, seks, pornografija, propaganda mitov in iluzij o „ameriškem načinu življenja“ itd.... Zaradi teh negativnih vrednot v kulturi buržoaznih držav, ki so partner ZSSR v kulturni izmenjavi, V. I. Popov ponavlja, kar so predstavniki ZSSR govorili na helsinkijski konferenci: „Kadar razvijamo odnose v sferi ideologije — in sem spada kultura — je potrebno upoštevati suverenost, tradicije, običaje in mnenje partnerja“.

Wolfgang Winter začena svoj odgovor z živo sliko izmenjave: nemški ansambl in solisti koncertirajo v Sovjetski zvezi, prihaja do izmenjave študentov, raziskovalcev, jezikoslovcev med univerzami, raziskovalnimi institucijami in organizacijami, organizirana so mnogaštevila športna srečanja, nemški časopisi poročajo o številnih obiskih in delegacijah, ki potujejo po Zvezni republiki Nemčiji, celo sovjetski turisti prihajajo v vse večjem številu. Pisatelji se medsebojno obiskujejo, recitirajo poezije in predavajo bogatijo programe, izposojajo si dragocene muzejske komade, organizirajo seminarje, konference in simpozije v obeh državah in še mnogo kaj.

Kljub širokemu kroženju, pravi Wolfgang Winter, se Sovjetska zveza pri-

tožuje nad obsegom sovjetsko-nemške kulturne izmenjave in sumi celo vlado Zvezne republike Nemčije, da se brani razširitev.

In res, potem ko je naštel vse podrobnosti o impresivni kulturni izmenjavi z Zahodom na področju gledališča, koncertov, drame, razstav, V. I. Popov nadaljuje, da obstaja v nekaterih zahodnih državah odpor proti razširitvi slikov, da so tendence, da se kulturna izmenjava z ZSSR in drugimi socialističnimi državami omeji. Vse to priča, pravi V. I. Popov, da vsi partnerji SZ na Zahodu ne želijo izvajati določil Sklepne listine, še posebno tistih, ki zadevajo kulturno izmenjavo.

Tudi Wolfgang Winter ni popolnoma zadovoljen. Obtožbe V. I. Popova niso resnične, pravi. Lahko rečemo, da je sovjetsko-nemško kulturno izmenjavo mogoče razširiti in poglobiti. Vzrok za to, da še ni dosegla zadovoljive ravni, je v tem, da sovjetske oblasti izmenjavo izvajajo restriktivno.

Vse pa se le konča s prizvokom optimizma na obeh straneh. V. I. Popov podčrta, da ima Sovjetska zveza polno resnih in aktivnih partnerjev na Zahodu, ki so odkritosrčno zainteresirani za razvoj kulturne izmenjave, in da njegova država z njimi razvija vzajemno spremenljive načine sodelovanja. In Wolfgang Winter tudi konča svoj članek s tem, da je nemški državljani zelo zainteresirani za kulturno izmenjavo s Sovjetsko zvezo in drugimi državami Vzhodne Evrope. Obe strani lahko nudita druga drugi zanimive programe in Zvezna republika Nemčija bo v bodoče razvijala izmenjavo, ki je lahko koristna za obe strani.

Obširno sem navedla izmenjavo mnenj, ker vsebuje zbirko standardnih argumentov, ki jih z obeh strani ponavljajo, da bi si okrepili pogajalske pozicije pred beograjskim sestankom.

V teh argumentih se mešata dva trenda. Eden ima korenine v preteklosti in njegovi nosilci ali skušajo vsiliti svoje poglede in svoje vrednote, izkoriščajoč plemenito stvar človekovih pravic v namene meddržavne politike, ali pa fetišizirajo suverenost in nevmešavanje.

Drugi trend izvira iz potrebe po sodelovanju, po izmenjavi izkušenj, spoštuje mnenje drugega ter sprejema različnost kot realnost mednarodnega sodelovanja. Na našo srečo se zdi drugi trend močnejši.

Države udeleženke, ki so v Helsinkih podpisale Sklepno listino, so s tem sprejele tudi pravila medsebojnega sodelovanja in se zavzele, da bodo delovale v skladu z določili besedila. Kot vemo, so kompromis sklenile po dolgotrajnih pogajanjih, zato lahko z vso pravico ugotovimo, da so tisti, ki ponovno odpirajo probleme, ki jih je Sklepna listina rešila, nasprotniki popuščanja napetosti.

Iz polemike med obema blokoma pa tudi lahko zaključimo, da politiki na Zahodu¹⁴ in na Vzhodu¹⁵ še vedno vidijo v popuščanju napetosti proces med dvema blokoma in ne prizadevanja, pri katerem morajo sodelovati vse evropske države. Zato je odprto področje dela za nevtralne in nevrščene države, za vsako državo, ki želi pospeševati širše evropske interese. Na področju kulture so to enakopravnejši položaji vseh evropskih kultur, recipročna kulturna izmenjava, rastoči znanstveni potencial Evrope kot celote in razvoj odnosov evropske z drugimi celinami.

Vse države naj bi na beograjskem sestanku okrepile trend, ki izvira iz potrebe po sodelovanju, in se združile v izvajanju določil Sklepne listine na področju kulture in izobraževanja, da bi dosegle cilje, ki so si jih zastavile v preambularnih besedilih in drugih mednarodnih sporazumih.

(Teorija in praksa,
1977/4, Ljubljana)

RADIO — TELEVIZIJA

SLOVENSKE ODDAJE RADIO CELOVEC

SOBOTA, 25. 7.: 9.45 Od pesmi do pesmi, od srca do srca.
NEDELJA, 24. 7.: 7.05 Duhovni nagovor — Naj pesmica naša darilo vam bo.
POSEDELJEK, 25. 7.: 13.45 Celovski radijski dnevnik — Iz ljudstva za ljudstvo.
TOREK, 26. 7.: 9.30 Dežela ob Dravi — 13.45 Celovski radijski dnevnik — Šport — Otroci, poslušajte!
SREDA, 27. 7.: 13.45 Celovski radijski dnevnik — Minute z...
ČETRTEK, 28. 7.: 13.45 Celovski radijski dnevnik — Zborovska glasba.
PETEK, 29. 7.: 13.45 Celovski radijski dnevnik — Mladina na odr: Gojenke gospodinjske šole šolskih sester v št. Rupertu pri Velikovcu.

JUGOSLAVIJA

SOBOTA, 25. 7.: 8.00 Profesor Baltazar — 8.10 Modri palček — 8.40 Človek in zemlja — 9.10 Dokumentarna oddaja — Izvorj matije — 14.00 Kajak na divjih vodah — 17.49 Obzornik — 18.05 Naši sorodniki — 19.30 Dnevnik — 19.50 Tedenski znanjopolitični komentar — 20.00 Mož iz Kentuckija — 21.40 625 — 22.03 Dnevnik — 22.25 Omiš 77.
NEDELJA, 24. 7.: 9.15 Poročila — 9.20 Za nedeljsko dobro jutro — 9.50 625 — 10.10 Zvezde gledajo z neba — 11.00 Otroci sveta — 11.30 Kmetijska oddaja — 12.15 Poročila — 14.00 Kajak na divjih vodah — 16.40 Igre brez meja — 18.05 Okrogli svet — 18.20 Poročila — 18.25 Sandokan — 19.30 Dnevnik — 20.00 Rubežniki — 20.50 Vltis s Kitajske — 21.20 Dnevnik — 21.35 Jazz na ekranu — 22.00 Športni pregled.
POSEDELJEK, 25. 7.: 17.55 Obzornik — 18.10 Človek in zemlja — 18.40 Mozaik — 18.45 Mladi za mlade — 19.30 Dnevnik — 20.00 Barbari — 21.45 Mozaik kratkega filma — 22.00 Dnevnik.
TOREK, 26. 7.: 18.05 Obzornik — 18.20 Pika nogavička — 18.55 Ljubljanski dnevi plesa — 19.30 Dnevnik — 20.00 Novele Henryja Jamesa — 20.55 Iz koncertnih dvoran.
SREDA, 27. 7.: 18.05 Obzornik — 18.20 Spekter — 18.55 Pikova dama — 19.30 Dnev-

nik — 20.00 Film tedna: Moč zemlje — 21.50 Včeraj, danes, jutri: tudi Lapoci so švedi — 22.30 Dnevnik.

ČETRTEK, 28. 7.: 18.00 Obzornik — 18.15 Pustolovci — 18.50 Modri Palček — 19.30 Dnevnik — 20.00 Prijatelji in sosede — 20.30 Mednarodna obzorja — 21.20 Svet 1900—1939 — 22.20 Dnevnik.

PETEK, 29. 7.: 17.55 Obzornik — 18.10 Profesor Baltazar — 18.20 Glasba z obrabja — 18.45 Brigadirski TV studio — 19.30 Dnevnik — 19.55 Tedenski notranjopolitični komentar — 20.05 Izvorj matije — 21.00 Razgledi: Sonce v drvarnici — 21.25 Bogataš in revež — 22.15 Dnevnik.

AVSTRIJA 1

SOBOTA, 25. 7.: 9.00 Svetovno prvenstvo na divjih vodah — 14.00 Svetovno prvenstvo na divjih vodah — 17.30 Heidi —

17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Panoptikum — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Dobra volja z glasbo — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Zakonski štraj — 21.55 šport — 22.20 Z orožjem v roki.

NEDELJA, 24. 7.: 9.00 Svetovno prvenstvo na divjih vodah — 14.00 S. p. na divjih vodah — 16.30 Waltonovi — 17.15 Bilo je nekoč mesto — 17.25 Calimero — 17.30 Viki in močni možje — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Klub seniorjev — 18.30 Plankvadrat — Dunaj — 19.00 Slike iz Avstrije in Južne Tirolske — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.15 Afera Leroge — 21.45 šport — 21.55 Mala nočna glasba — 22.25 Poročila.

POSEDELJEK, 25. 7.: 10.30 Denar ne igra vloge — 17.55 Otrokom za lahko noč — 18.00 Živalski raji — 18.25 Pregled sporeda — 18.30 Mi — 19.00 Slike iz Avstrije — 19.30 Čas v sliki, kultura in šport — 20.00 Ponedeljski šport — 20.55 Akcija v Manhattanu — 21.40 Poročila in šport.

ŠPORTNI VESTNIK — ŠPORTNI

NOGOMET

2. Mednarodni nogometni turnir SAK-ja

Slovenski atletski klub prireja v soboto in nedeljo svoj drugi mednarodni nogometni turnir. Ta turnir, ki se bo odvijal na KAC-stadionu je posvečen v spomin Hermanu Veliku, zagnanemu in vztrajnemu funkcionarju kluba, ki ga je lani prerana smrt tako kruto iztrgala iz naše sredine. Letošnja zasedba na tem turnirju je vsekakor senzacionalna. Saj še ni uspelo nobenemu organizatorju turnirjev pritegniti tako močnih ekip. Letos pa je SAK-ju uspelo pridobiti za ta turnir najmočnejše ekipe iz Koroške in Slovenije. Nastopile bodo sledeče reprezentance: Olimpija Ljubljana, s katero je Slovenski atletski klub lansko leto podpisal listino o pobratenju, NK Maribor, ter reprezentanci 2. avstrijske nogometne lige, Austria Celovec ter SV Funder St. Veil. Vsekakor bodo gledalci lahko

uživali vrhunski nogomet. Lani je sicer bilo le-teh razmeroma malo, letos pa SAK misli, da je pripravil tako atraktiven turnir, da bo zanimiv tudi za nemškogovoreče Koroške. V soboto in nedeljo pa bo na predtekamah nastopil tudi SAK.

Vsekakor sodi ta turnir k najkvalitetnejšim športnim prireditvam na Koroškem letos sploh. SAK vabi na ta turnir vse ljubitelje nogometa, vse prijatelje športa iz Koroške ter Slovenije, da podprejo prizadevanje kluba. Turnir naj bo tudi manifestativen nastop koroških Slovencev v tej fazi boja za narodni obstanek. Zavedati se pač moramo, da je SAK za nas koroške Slovence izobesek na športnem področju. Z našim obiskom pa bomo tudi počastili spomin na Hermana Velika za prizadevanje v boju za naš narodnostni obstoj na vseh področjih vsakdanjega življenja. On je omahnil sredi dela, ki si ga je sam zadal.

⁸ Sodelovanje na področju znanosti, kot ga predvideva Sklepna listina, je bilo predmet razprave na seminarju evropskih rektorjev; ti so menili, da znanstveniki po Helsinkih ne smejo pričakovati burnega razvoja znanosti. Vendar so pozitivno ocenili podporo, ki jo daje Sklepna listina izmenjavi znanstvenih informacij, mobilnosti raziskovalcev in sodelovanju pri raziskovalnem delu med univerzami, čemur v preteklosti niso posvetili dovolj pozornosti. Izrekli so se za skupne ekipe znanstvenikov, ki naj izvajajo raziskovalne projekte v okviru dogovorov med znanstvenimi zavodi več držav. Zahtevali so, naj bi bili rezultati, do katerih bi prišli, dostopni vsem sodelujočim.

⁹ Seminar v Trstu je obravnaval tudi ta razdelek helsinkijske Sklepne listine. Komisija, ki je o njem razpravljala, je soglasno pripravila razširitev poudarka na jezikovni diversifikaciji izbire tujih jezikov. Namen učenja jezikov ni samo v tem, da se jezika naučimo, marveč da dobimo tudi vpogled v drugo kulturo.

¹⁰ Podobno pripravilo je leta 1968 na svojem 31. zasedanju sprejela Mednarodna konferenca za izobraževanje in leta 1975 XVIII. generalna konferenca Unesca.

¹¹ Resnica o kulturni izmenjavi, Moskva, 1976.

¹² Außenpolitik št. 4, Hamburg, 1976.

¹³ Pravda, 7. januarja 1977.

¹⁴ Kot primer: „Zame je politika popuščanja prizadevanje za izboljšanje odnosov med državami Vzhoda in Zahoda itd.“ Giscard d'Estaing, Le Monde, 14. april 1977.

¹⁵ Kot primer: „Sklepna listina je dokument, ki sta ga skupaj sestavila Vzhod in Zahod itd.“ Vladimir Kuznecov v članku „V pričakovanju Beograda“, New Times, št. 17, april 1977.

Gora - Št. Ilj
ob Dravi

Ceprav Gora pri sv. Luciji ne spada v bilčevsko faro, je pa vendar sestavni del bilčevske občine in prav zato smatramo primicijo, ki jo je bral novomašnik Franci Valentinič na Gori, deloma tudi za našo zadevo. Novomašnik Valentinič je obiskoval slovensko gimnazijo v Celovcu in se po maturi odločil za duhovniški poklic. Študiral je v Inomostu-Innsbrucku, Parizu in Solnogradu-Salzburgu in bil v Celovcu posvečen v novomašnika. Novo mašo je bral v svojem rojstnem kraju na Gori.

V bilčovski fari je bila zadnja nova maša 7. julija 1965, ki jo je daroval Kapus Valentin; a v šentiljski župniji, kamor spada Gora, pa je bila zadnja nova maša pred približno 60 leti (novomašnik Šnedic). Duhovniški poklic v današnjem času ni tako povpraševan kot so drugi poklici, vendar pa je zlasti za koroške Slovence zelo potreben. Kaj bi bili danes koroški Slovenci brez naših duhovnikov. Naše fare bi zasedli tuji in našega jezika nezmožni duhovniki. V preteklih letih je umrlo veliko slovenskih duhovnikov — statistika zadnjih let izkazuje 17 smrtnih primerov in samo 7 primerov duhovniškega prirastka.

Sprejem novomašnika v šentiljski farni cerkvi je bil veličasten, saj se ga je udeležila velika množica ljudi, med njimi tudi bilčovski župan Hanzi Ogris, K novomašnem slavju na Gori pa se je zbralo toliko ljudi, da tega ne pominjajo niti najstarejši ljudje. Na Gori, kjer je čudovit razgled na Rožno dolino in na Karavanke, je torej rojstni kraj našega slavljenca, ki se je rodil pri pd. Košarju. Z jasnim in zvonečim glasom je pozdravil množico navzočih in se zahvalil staršem in vsem drugim, ki so po svoje pripomogli, da je mogel pričakati ta veseli častni trenutek. V svojem nagovoru je med drugim poudaril, da bo njegovo delo služilo koristim svojega ljudstva, iz katerega je izšel. Da bi bilo še več takšnih blagovestnikov, je bilo splošno mnenje navzočih vernikov. Mašno daritev je popestril šentjakovski zbor pod vodstvom Lajka Milisavljeviča. Og-njevit nagovor pa je imel tudi mladi kaplan Olip, doma iz Sel. Novomašniku priručno želimo, da bi ga na vseh njegovih poteh spremljali, zdravje, moč in odločnost.

Velika slovesnost pa je bila tudi pri šolskih sestrah v Narodnem domu v Št. Petru, kjer so povabljeni gostje zasedli dvorano. Novomašnik je bil deležen številnih čestitk, ki so mu jih govorniki izrekli v nagovorih. Lepo slavlje so navzoči zaključili s pesmijo „N'mav čez jizaro“. Kakor je pesem zadonela navdušeno, tako naj bi novomašnika v življenju spremljala navdušenje in odločnost za blagor našega trpečega ljudstva.

Kristian Schellander ml.,
Bistrica pri Šentjakobu v R.

Spet se je
tresla zemlja

V soboto 16. julija ob 14.14 uri smo na Koroškem spet začutili potres, ki je bil najbolj izdaten na področju Podroščice. Epicenter tega potresa je bil v sosednji Sloveniji na Gorenjskem.

Potres na Koroškem ni naredil škode. V glavnem so ga najbolj čutili stanovanjci višje ležečih stolpnic Celovca, Beljaka, Trga in Velikovca. Potres je imel moč šeste stopnje po Mercallijevi lestvici. Ker je bilo žarišče potresa globoko okrog 10 kilometrov, so ga čutili tudi v Italiji in sicer prav do Benetk. Najbolj prizadeta pa je bila Gorenjska, predvsem na področju trikota — Tržič, Jezersko, Kranj — kjer je bil najbolj prizadet Pred-dvor. V bolnišnici na Golniku so morali 8 bolnikov premestiti, ker so se stene in stropovi v sobah preveč razpokali. V omenjenem trikotu je vsega 13 družin zgubilo streho. Po uradnih podatkih cenijo škodo na več milijonov dinarjev. V teh krajih so doživeli podoben potres 15. julija 1905 (to je skoro na dan točno) pred 72 leti.

SLOVENSKI ATLETSKI KLUB VABI NA

II. mednarodni
nogometni turnir

v spomin Hermanu Veliku

V STADIONU KAC V CELOVCU

SOBOTA 23. JULIJA 1977

- 14.45 predtekma s Slovenskim atletskim klubom
16.00 N. K. Maribor : SV SCA Funder, Št. Vid o. G.
17.45 N. K. Olimpija : SV SCA Funder, Št. Vid o. G.

NEDELJA 24. JULIJA 1977

- 14.45 Sportpressekub : Slovenski atletski klub
16.00 N. K. Maribor : SV SCA Funder, Št. Vid o. G.
17.00 N. K. Olimpija : Austria Celovec

Prisrčno vabljeni!

POZOR LJUBITELJI GORA

Slovensko prosvetno društvo „Obir“ na Obirskem vabi vsa sosedna društva iz okolice Obirja in vse ljubitelje gora na lefošnji

POHOD NA OBIR

ki bo v nedeljo 31. julija 1977
Zbirališče ob 13. uri na vrhu Obirja oziroma Ojsterca.

Odbor

Krajevni odbor Zveze slovenske mladine (ZSM) Bilčevs vabi v soboto 23. in nedeljo 24. julija 1977 na

IZLET NA BLEŠČEČO
(Koča nad Arihovo pečjo)

Zbirališče: ob 17. uri pred gostilno Miklavž v Bilčovsu. Mladina iz Bilčovsa in okolice prisrčno vabljeni. Vsakdo naj povabi tudi svoje znance.

Odbor

Slovensko prosvetno društvo „Danica“ v Št. Vidu v Podjuni vabi na

KOROŠKI VEČER

v petek 22. julija 1977 ob 20.30 uri na Breznikovem campu ob Zablatniškem jezeru

Sodelujejo: Mešani zbor SPD „Danica“, združena moška zbor „Trta“ in „Vinko Poljanec“, folklorna skupina SPD „Zarja“ iz Železne Kaple in „Trio Korotan“ s pevci

Prisrčno vabljeni!

Slovensko prosvetno društvo „Vinko Poljanec“ v Škocijanu vabi na

PESTRI VEČER

ki bo v soboto 23. julija 1977 ob 20.30 uri v farni dvorani v Škocijanu.

Sodelujejo: moški pevski zbor „V. Poljanec“, mešani pevski zbor „Podjuna“ iz Pliberka, folklorna skupina SPD „Zarja“ iz Železne Kaple in tamburaški ansambel iz Hodiš

Prisrčno vabljeni!

POZORI!

Vsi, ki bi se radi naučili kakršnegakoli instrumenta, javite to SPD „Edinost“ v Pliberku do 15. avgusta 1977.

Informacije in prijave pri odbor-nikih Slovenskega prosvetnega društva „Edinost“ v Pliberku ali pismeno na naslov SPD „Edinost“, 9150 Pliberk, v roke Jožku Hudlu.

Požarna bramba Sele-Borov-nica vabi na

VESELICO NA PROSTEM

ki bo v nedeljo 24. julija 1977 s pričetkom ob 16. uri pri Trklu. Igrajo „Fantje treh dolin“

Prisrčno vabljeni!

Slovensko prosvetno društvo „Jepa-Baško jezero“ vabi na

KONCERT
VESELIH PLANŠARJEV

ki bo v petek 12. avgusta 1977 ob 20.15 uri v kulturnem domu v Ločah nad Baškim jezerom.

Šentjakobčani protestirajo

Že v zadnji številki smo poročali, da je v akciji demonstrativne samopomoči postavljenemu dvojezičnemu napisu v Šentjakobu, dne 7. 7. 77 bilo usojeno le kratko življenje. Prejšnji ponedeljek 11. julija so ga — sedaj vemo zanesljivo — odstranili nameščenci Zvezne cestne uprave.

Na krivične ukrepe, ki jih je avstrijska vlada uveljavila z odredbami k zakonom o narodnih skupinah, so Šentjakobčani — člani krajevnega odbora ZSM in slovenski občinski odborniki — odgovorili s tem, da so ob solidarnostni podpori tudi ostale slovenske mladine na Koroškem, manifestativno postavili dvojezični krajevni napis na privatnem zemljišču.

Danes tega napisa ni več. Oblast je ponovno pokazala svoj pravi obraz. Po štirih dneh so ga odstranili nameščenci zvezne cestne uprave. V zvezi s to odstranitvijo sta pri deželni vladi protestirala občinski odbornik Anton Gabriel in predstavnik krajevnega odbora ZSM Franci Serajnik. Poleg tega so pobudniki za postavitev krajevnega dvojezičnega napisa preko celovskega odvetnika dr. Janka Tischlerja poslali deželnemu glavarju pismo, v katerem ga pozivajo, naj poskrbi, da bodo dvojezični napis spet postavili na prejšnje mesto.

Glede postavitve krajevnega dvojezičnega napisa je treba izhajati iz tega, da le-ta ni bil nameščen na zemljišču zvezne cestne uprave, temveč na zemljišču kmeta Serajnika, ki je za postavitev dal izrecno dovoljenje in da bi krajevne napise morali po določilih člena 7 avstrijske državne pogodbe postaviti oblasti. Tudi po določilih predpisov o cestnem prometu, postavitve dvojezičnega napisa ni v nasprotju s temi določili.

Deželnemu glavarju je bilo pismo poslano zato, ker je on edini, ki pride v poštev, da da takšno odgovorno zvezni cestni upravi in za to postopanje v smislu zakona on nosi odgovornost.

Ce dvojezičnega krajevnega napisa v teku petih dni ne bi spet postavili, ima odvetnik nalogo, da takoj uvede potrebne pravne korake proti dežel-nemu glavarju kot odgovornemu predstavniku oblasti.

PISMO BRALCA

Na primeru Šentjakob:

Če si pravic ne bomo vzeli — kdo
nam jih bo dal?

Vlada je s 1. julijem praktično začela izvajati njen „zakon o narodnih skupnostih“. Po logiki tistih, katerih interese zastopa, ga je morala izvesti, kajti industrija, banke in hotelirji hočejo končno mir na Koroškem. Skrbi jih namreč dobiček, investicije in tujski promet — deželni glavar je že nekajkrat skušal Slovence naprtili poslabšanje gospodarske konkurenčnosti Koroške zaradi narodnostnega problema. Z ozirom na „realnopolitično situacijo“, ber: močno šovinistično zastrupljenost kot rezultat desetletja trajajočega delovanja strank in Helmutdiena, je mogla „rešitev“ problema izpasti samo v škodo Slovencev. Z nekaj tablam in nekaj tolmači nam hočejo zamašiti usta in nas prisiliti, da bi odnehali z borbo za popolno izpolnitev naših pravic na celotnem dvojezičnem ozemlju. Ta „rešitev“ pomeni nadaljevanje raznarodovanja, nadaljevanje protislovenske gonje in zastrupljanja nemškogovorečih s šovinizmom.

To ni naperjeno samo proti nam Slovincem, temveč tudi proti interesom nemškogovorečih delovnih ljudi. Tudi oni nimajo nič od naše brezpravnosti, tudi njim škodujeta neednost in nacionalni preprič, ker onemogočata ali vsaj slabita skupnost v nastopanju za iste skupne interese delavcev, malih kmetov in nameščencev.

Kako bomo končno le izborili naše pravice? Mislim, da ne bo zadostovalo, da bomo le vedno spet protestirali. Če nam vlada pravic ne da, si jih bomo morali vzeti sami, vedno spet in povsod, kjer nam gredo. Naš materni jezik bomo npr. uporabljali tudi na tistih občinah, uradih in sodiščih, kjer po mnenju vlade slovenščina ni uradni jezik. Dvojezične napise pa hočemo prav tako imeti povsod tam, kjer živimo in sicer na uradnih javnih in krajevnih tablah. Zato se naj po

mojem mnenju ne bi orientirali na to, da bomo postavljali dvojezične napise kot nadomestilo na privatnih zemljiščih. Zato imam kritiko k demonstraciji 7. julija v Šentjakobu. V krajevnem odboru ZSM so se nekateri že od začetka opredelili za to, da bo dvojezični napis postavljen samo zraven nemške table na privatnem zemljišču. Argument je bil, da je od vsega začetka jasno, da drugače ne bo šlo. Šlo bi bilo, in vrsta navzočih, starih in mladih je bila pripravljena omogočiti, da tabla v obeh jezikih pride na kraj, kamor dejansko spada. Česa so se bali tisti, ki so se postavljali pred žandarje, oštevali in celo udarjali po tistih, ki so hoteli, da napis pride na pravo mesto? So se bali, da bi se dejalo, da so si Slovenci vzeli sami pravice, ki jih predpisuje sedmi člen? So se bali tega, kar bi pisali šovinistični časopisi? Ali pa so se hoteli izogniti prapričevalnemu delu med tistimi šentjakobčani, ki še nasledajo šovinističnim argumentom?

Vseeno kaj. Tako je bilo pomagano državnim oblastim, da štiti tisto tablo, ki je znak zapostavljanja in brezpravnosti naše manjšine. Protestu je manjkala odločujoča konica. Naš cilj namreč niso pravice v lastnih štirih stenah ali na privatnih zemljiščih.

7. 7. 77 je pokazal, da se Slovenci ne bomo brez borbe udali protimanjšinski zakonodaji. Pokazal pa je tudi, da si bomo resnične pravice morali izboriti tako, da si jih bomo vzeli, sicer nam jih ne bo poklonil nikdo. Zato mislim, da v naši borbi protest kot zgolj protest ne zadostuje. Če se danes namreč omejimo nanj, to v praksi pomeni, da smo se sprizgnili z ukrepi in politiko vlade. To pa se ni smelo in ne bo.

Kristian Schellander ml.,
Bistrica pri Šentjakobu v R.

ZAHVALA

vsem, ki so spemili našega dragega očeta in moža

Mirka Hajnžiča

organista in cerkovnika

na njegovi zadnji poti od doma žalosti na rebrsko pokopališče.

Najprej se zahvaljujemo g. prelatu Zechnerju za vodstvo pogreba in z v srce segajočo pridigo v cerkvi. G. župniku Nageletu, ki nam je stal ob strani v naših grenkih urah. Vsem številnim č. g. duhovnikom, ki so se udeležili pogreba. Vsem govornikom, g. inž. Petru Kuharju, predsedniku društva „Zarja“ in g. Alexu Jerlichu, zastopniku delavcev tovarne Rebrca in Lipuševemu sinu, ki se je poslovil v imenu tamburašev, za njihove poslovilne besede. Najlepša hvala Nacu Ilgoucu iz Gorič, ki je bil tedaj tudi ravno v bolnišnici, ponoči obiskoval očeta, mu stregel in sedel pri njegovi postelji do 2.55, ko je izdihnil. Nadalje domačemu cerkvenemu pevskeemu zboru, MG V „Vellachtal“ iz Rebrce, pevskeemu društvu „Zarja“ iz Železne Kaple, tamburašem, ki so se poslovlili od svojega vodje, pevskeemu društvu „Trta“ iz Žitare vasi in godbi na pihala („Vellachtaler Trachtenkapelle“).

Vse nepregledni množici ljudi, znancem in sorodnikom, ki so ga spremljali na zadnji poti. Nazadnje še tudi vsem našim dobrim sosedom, ki so nam vsepovsod priskočili na pomoč. Zahvala tudi vsem darovalcem cvetja, posebej še vsem onim, ki so darovali za bogoslovca. Za vse skupaj najlepša zahvala.

Rebrca, 10. julija 1977.

Žalujoče družine: HAJNŽIČ, HUDL in HOBL